

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DEKİ ETNİK GRUPLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE
İLİŞKİN TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ESRA KAÇAN YALÇIN

GAZİANTEP-2019

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DEKİ ETNİK GRUPLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE
İLİŞKİN TUTUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ESRA KAÇAN YALÇIN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. AHMET KESER

GAZİANTEP-2019

ÖNSÖZ

Yüksek lisansım ve tez sürecim boyunca bana çok katkısı olan, ihtiyacım olduğu her an yardımını esirgemeyen, akademisyen olma yolunda donanım kazanmama büyük katkısı olan ve bu süreçte beni her zaman cesaretlendiren ve bana yol gösteren saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet Keser'e,

Yüksek lisansım boyunca bana çok katkısı olan, üzerimde emekleri olan değerli hocalarım Doç. Dr. Serdar Erdurmaz ve Dr. Öğr. Gör. Bilal Ulusoy'a,

Çalışmamın her aşamasında maddi manevi desteklerini benden esirgemeyen ve akademik birikimiyle bana büyük yardımları olan değerli dostlarım Pınar Kaçan ve Ercan Akın'a,

Çalışmanın veri toplama aşamasında çok değerli önemli yardımları olan Fırat Dal'a, Sn. Murat Duman'a, Yasemin Özdil'e, Kafkas Dernekleri Federasyonu'na ve Hakan Baş'a,

Hayatımın maddi manevi en büyük destekçileri aileme,

Yüksek lisans ve tez dönemim boyunca gerek bilgi ve birikimleri ile bana yol gösteren gerekse bu süreçte anlayışı, sevgisi ve çok değerli desteği için sevgili eşim Mehmet Yalçın'a ve eğitim hayatım boyunca bana önemli katkıları olan tüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Ayrıca bu çalışma, hayatımın en büyük mutluluğu olan ve bu süreçte bir an bile yanımdan ayrılmayan oğlum Mir Bedirhan'a armağan olsun...

Gaziantep, 2019

Esra KAÇAN YALÇIN

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan Türk, Kürt, Arap ve Çerkezlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bunun yanında, bu araştırma toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumların yaş, cinsiyet, eğitim süresi, anne-baba eğitim durumu ve birliktelik durumu, aile tipi ve yaşanılan yer değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye’de yaşayan 18-60 yaş aralığındaki 1829 kişi oluşturmaktadır. Veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre Çerkez, Kürt ve Türk katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolüne, kadın cinsiyet rolüne, evlilikte cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne, erkek cinsiyet rolüne ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları Arap katılımcılara göre daha eşitlikçidir. Eşitlikçi cinsiyet rolüne, kadın cinsiyet rolüne, evlilikte cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne, erkek cinsiyet rolüne ve genel olarak toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin eşitlikçi tutum yaşın artması ile azalmış, toplam eğitim süresinin artması ile artmıştır. Çalışmanın bulguları literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, etnik gruplar

ABSTRACT

In this study, it is aimed to compare the attitudes towards gender roles of Turkish, Kurdish, Arabs and Circassians living in Turkey. In addition, this study was conducted to examine whether attitudes towards gender roles differ in terms of age, gender, duration of education, parental education status, parental togetherness status, family type and place of residence. The sample of the study consisted of 1829 people in the 18-60 age range living in Turkey. In order to collect data, Sociodemographic Information Form that prepared by researcher and Gender Roles Attitude Scale (GRAS) prepared by the researcher were used. According to the findings of the study, the attitudes of the Turkish, Kurdish and Circassian participants towards the egalitarian gender roles, female gender roles, marriage gender roles, traditional gender roles, male gender roles and gender roles in general are more egalitarian than Arab participants. The egalitarian attitude towards the egalitarian gender roles, the female gender roles, marriage gender roles, the traditional gender roles, the male gender roles and the gender roles in general decreased with increasing age and increased with increasing total education duration. The findings of the study were discussed in the light of the literature.

Keywords: gender, gender roles, ethnic groups

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
İKİNCİ BÖLÜM	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Temel Kavramlar	4
2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	4
2.1.2. Cinsiyet Kimliğinin Kazanılması	5
2.1.3. Rol Kavramı ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini	6
2.1.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Gelişimi.....	7
2.1.5. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Cinsiyet Farklılıkları.....	8
2.2. Ataerkil Yapı ve Toplumsal Cinsiyet.....	10
2.3. Anaerkil ve Eşitlikçi Aile Tiplerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	11
2.4. Geleneksel Geniş Aile ve Modern Çekirdek Aile Yapısında Toplumsal Cinsiyet Rollerini	13
2.5. Etnik Gruplar ve Toplumsal Cinsiyet.....	14
2.5.1. Kültür.....	14
2.5.2. Aile ve Aile Tipi	15
2.5.3. Ebeveynlerin Öğrenim Düzeyi	16
2.6. Etnik Gruplar ve Toplumsal Cinsiyet.....	20
2.7. İlgili Çalışmalar	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE GEREÇLER	27
3.1. Evren ve Örneklem.....	27
3.2. Veri Toplama Araçları	27
3.2.1. Kişisel Bilgi Formu	27
3.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ)	28
3.3. İşlem.....	29
3.4. Verilerin Analizi.....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM	31
4.1. Örnekleme Ait Sosyodemografik Bilgiler.....	31
4.2. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) Puan Dağılımları ...	34
4.3. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Etnik Grup Değişkenine Göre Karşılaştırılması	36
4.4. Cinsiyet ve Etnik Grup Değişkenlerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular	38
4.5. Yaş ve Toplam Eğitim Süresi ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) Arasındaki İlişki	39
4.6. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması	40
4.7. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması	42
4.8. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması	44
4.9. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Anne/Baba Birliktelik Değişkenine Göre Karşılaştırılması	47
4.10. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Aile Tipi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	49
4.11. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması	50
4.12. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dinin Önemi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	52

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA	55
5.1. Etnik Gruplara Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Karşılaştırılması	55
5.2. Yaş ve Toplam Eğitim Süresi ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişki	57
5.3. Cinsiyete Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar	59

5.4. Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar	60
5.5. Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar.	61
5.6. Aile Tipine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar	62
5.7. En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar	63
5.8. Yetiştirilmede Dinin Önemine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar.....	63

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	65

KAYNAKÇA	67

EKLER	75

Ek 1. Gönüllüleri Bilgilendirme Ve Olur (Rıza) Formu	75

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu.....	76

Ek 3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği (TCRTÖ).....	77

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin (TCRTÖ) Madde Sayıları ve değerleri	38
Tablo 2. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri.....	40
Tablo 3. Arap Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları.....	43
Tablo 4. Çerkez Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları	43
Tablo 5. Kürt Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları	44
Tablo 6. Türk Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları	44
Tablo 7. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Etnik Grup Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları	45
Tablo 8. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puanlarının Yordayıcısı Olarak Cinsiyet ve Etnik Grup Değişkenlerine İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	47
Tablo 9. Yaş ve Toplam Eğitim Süresi ile TCRTÖ ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	48
Tablo 10. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları	49
Tablo 11. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları	51
Tablo 12. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları	54
Tablo 13. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Anne/Baba Birliktelik Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları	56
Tablo 14. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Aile Tipi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	58
Tablo 15. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının En Uzun Süre Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	59
Tablo 16. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dinin Önemi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	62

KISALTMALAR LİSTESİ

- MRG** : Uluslararası Azınlık Hakları Grubu
- n** : Örneklem Sayısı
- S.d.** : Serbestlik Derecesi
- SPSS** : Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı)
- TCRTÖ** : Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği
- WHO** : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Geçmişten günümüze her toplumda kadın ve erkek cinsiyetten beklediği bazı görev ve sorumluluklar bulunmaktadır. Bu görev ve sorumluluklar toplum içinde bir bireyin erkek ya da kadın olarak nitelendirilmesinde kullanılır. Bir başka deyişle, erkek ve kadınlar toplumun bu beklentilerine göre belirli davranışlarda bulunarak o toplum içinde kadın ya da erkek olarak kabul görürler. Tüm bu göre ve sorumluluklar toplumsal cinsiyet rolleri olarak tanımlanırlar.

Toplumsal cinsiyet kavramının çerçeveye aldığı ve belirttiği toplum düzeni içerisinde varlığını sürdüren kadın ve erkekler, toplum içinde edindikleri hal ve hareketleri, davranışları toplumsal cinsiyet rolleriyle öğrenmektedirler. Toplumsal cinsiyet rolleri teorisi temelini Goffman'ın rol kuramından almıştır. Buna göre, cinsiyetlere dair davranışlarımızın aslında varoluşumuzdan gelmediğini, yaşadığımız sosyal hayat içerisinde kabul edip benimsediğimiz rollerin sonuçları olduğunu belirtir. Ayrıca sosyal rollerin, toplumsal beklentiler sonucu oluşan bir takım hal, hareket ve davranış şekilleri olduğunu iddia eder. Goffman'ın rol kuramına göre, bireyin toplum içerisinde hem uyumlu bir şekilde yaşamını idame etmesi hem de toplum içerisinde herhangi bir dışlanmaya maruz kalmaması için toplumun beklentilerini yerine getirmesi gerekir. Bunun yanında, bilindiği üzere bu roller cinsiyetler için de geçerlidir (Dökmen, 2004).

Toplumsal bir terim olarak cinsiyet rolleri, sosyal çevre içerisinde öğrenilen ve benimsenen kadın ya da erkek cinsiyetine göre değişen özellikler, davranışlar ve değerlerdir. Bir diğer deyişle, zaman içerisinde öğrenilen rollerdir. Bu yüzden de zamandan zamana, kültürden kültüre ve toplumdan topluma değişmektedir (WHO, 1998; European Communities, 2006).

Yukarıda da belirtildiği gibi toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Birçok toplumda katı cinsiyet rolleri özellikle de ev ya da iş yerindeki iş bölümü kişinin haklarını, var olan kaynakların kullanımını ve gücü belirler. Bazı toplumlarda ise toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerine karşı tutum daha yumuşaktır ve iki cinsiyetin rolleri zaman içinde değişiklik gösterir (Inglehart ve Norris, 2003). Ancak son

yıllarda tüm dünyada meydana gelen gelişmeler ve özellikle de okur yazar oranının artması, kadınların çalışma hayatına atılması, şehirleşme Müslüman toplumlarda cinsiyet rollerinde ve bunlara karşı tutumlarda daha çok eşitlikçi bir şekle bürünmesinde etkili olmuştur. İslam dinini benimseyen ülkelerde de artık kadınlar diğer ülkelerde olduğu gibi feminist hareketlerin içinde yer almakta ve özellikle toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi bir temele dayanması için girişimlerde bulunmaktadır. Hatta buna bağlı olarak İslamcı feminizm kavramı ortaya çıkmış ve Müslüman kadınlar bu kavram çerçevesinde çalışmalar yürütmektedir (Güç, 2008). Toplumsal cinsiyet rollerine karşı eşitlikçi veya geleneksel tutumların Türkiye’de yaşayan hangi etnik gruplarda daha yoğun olduğu ve bunun altında yatan nedenlerin ne olabileceği konusunda yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu çalışmada Türkiye’deki etnik grupların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu nedenle araştırmanın problem cümlesi: Türkiye’deki etnik grupların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Cinsiyet ve Etnik Grup değişkenleri toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları yordamakta mıdır?
2. Yaş, eğitim süresi ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne-baba birliktelik durumu, aile tipi ve yaşanılan yer değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yaşayan Arap, Çerkez, Kürt ve Türk etnik gruplarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının karşılaştırılmasıdır. Bunun yanında, bu araştırma, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların yaş, cinsiyet, eğitim süresi, anne-baba eğitim durumu, anne-baba birliktelik durumu, aile tipi ve yaşanılan yer değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla yapılmıştır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların ölçeklerde yer alan soruları içtenlikle ve samimiyetle cevaplamış oldukları varsayılmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan “Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği”nin kişilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını araştırmanın amacına ve yapısına uygun olarak ölçtüğü kabul edilmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Ocak 2018-Ekim 2018 dönemleri arasında toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ve 18-60 yaş aralığında olan 267 Arap, 330 Çerkez, 452 Kürt ve 780 Türk olmak üzere 1829 katılımcıdan elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise sadece Arap, Çerkez, Kürt ve Türk etnik gruplarının araştırmaya dahil edilmesidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Temel Kavramlar

2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

İngilizcede “sex” sözcüğünün Türkçeye karşılık olarak gelen kelime “cinsiyet” kelimesidir. “Gender” sözcüğü için ise daha çok “toplumsal cinsiyet” kelimesi kullanılmaktadır. Cinsiyet (sex), kadın veya erkek birey olmanın biyolojik kısmının ifade şeklidir. Ayrıca demografik bir kategoridir. Kişilerin kimliklerinde yer alan cinsiyet kavramın bu terimin karşılığıdır. Kişinin kadın veya erkek olarak göstermiş olduğu genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerinin tümüdür. En genel tanımı ile cinsiyet kavramı şu şekildedir: Kadın ya da erkek olmanın biyolojik şeklinin ifade eder ve biyolojik bir yapıya karşılık olarak gösterilmektedir. Kişi ile doğuştan gelen ve kişiyi kadın ya da erkek şeklinde bir tanımlama ve sınıflamaya yeterli biyolojik bir yapıdır (Dökmen, 1999: 28; Oflas, 2017 :13)

Cinsiyet kavramı psikoloji biliminin yanında biyoloji, sosyoloji gibi birçok bilim dalında incelenen ve araştırılan bir kavram olmuştur. 1900’lü yılların başında sosyal psikoloji kapsamında cinsiyet sadece demografik bir değişken şeklinde incelenirken; 1930-1970 yılları aralığında cinsiyetin kişiliğe doğrudan etkide bulunan bir faktör olduğu ve kişilerin erkeksilik veya kadınsılık olarak ayrılan iki uçtan birisinde bulunmalarının gerekli olduğu görüşü yaygınlaşmıştır. 1970’li yılların sonrasında kadınsılık ve erkeksiliğin tamamen birbirinden bağımsız olduğu görüşü hakim olmuştur. 1980’lerde ise cinsiyet kavramının sosyal bir sınıf olduğu, toplumsal cinsiyetin değişmesi zor bir kişilik özelliğinden çok bir süreç olduğu bunun yanı sıra toplum ve kültür tarafından etkilendiği görüşü yaygınlaşmıştır (Altın, 2014: 25; Oflas, 2017: 10).

Toplumsal cinsiyet, kavramı ise kadın veya erkek olmaya içinde bulunduğumuz toplumun ve kültürün yüklemiş olduğu birtakım anlamları ve beklentileri içermektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramı kültürel bir yapıyı karşılayarak kişinin biyolojik yapısıyla ilgili olan psikolojik özelliklerini kapsamaktadır. Bu kavram, kadın ve erkek bireyin sosyal olarak kendilerine belirlenen rol ve sorumluluklarını tanımlamakta, içinde yaşanan zaman, coğrafya ve kültüre göre de farklılıklar göstermektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve

erkek arasında var olan biyolojik farklılıklardan nedeniyle değil, kadın ve erkek olarak toplumun kişileri nasıl gördüğü, onları nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve onlardan nasıl davranışlar beklediği ile ilgili olan bir terimdir (Yar, 2018: 7).

Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet kavramlarının birbirinden farklıdır. Bu iki kavram arasında farklar bulunmaktadır. Aynı zamanda bu iki kavram birbiriyle ilişki içinde olan iki kavramdır. Biyolojik açıdan baktığımızda cinsiyet, var olan bedensel farklılıkları gösterirken, toplumsal açıdan ise cinsiyet kavramı, sosyal ve kültürel açıdan kadın ve erkeklerden rol beklentilerini göstermektedir. Farklı bir açıdan bakılırsa; toplumsal cinsiyet, kültürel yapıya ve coğrafi farklılıklara göre ‘kadın’ ve ‘erkek’ kişilere biçimin bazı rolleri ve sorumlulukları içerisine almaktadır. Bireyin kendisine biçilen bu rollere göre davranışsal açıdan ‘kadınsılık’ ve ‘erkeksilik’ ile ne düzeyde aidiyet kurduğu ile ilişkilidir (Arditti, Goodwin ve Scanzoni, 1991: 197).

Geleneksel açıdan bakıldığında ‘erkeksilik’ bağımsızlık, özgürlük, girişkenlik, yeterlilik, rekabetçilik ve güçlülük gibi bazı özelliklerle açıklanırken, ‘kadınsılık’ ise daha çok yardımseverlik, şefkat, merhamet, bakım verme ve sıcaklık gibi özelliklerle eşleştirilmektedir. Farklı bir ifadeyle, bakım verme, duygusallık, yardımseverlik, başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olma kadınsı özellikler şeklinde üstünde durulurken; duygularını çok fazla açığa vurmama, bağımsız davranma, dışarıda çalışma gibi bazı özellikler ise, erkeklerden beklenen ve erkeksi şeklinde vurgulanan özelliklerdir. Kadınlara atfedilen belirtilen bu özellikler annelik rolü ve şefkat duygusu ile ilişkiliyken erkeklere atfedilen özellikler evin geçimini sağlama gibi ataerkil duyguları içermektedir (Altın, 2014: 20; Yar, 2018: 10).

2.1.2. Cinsiyet Kimliğinin Kazanılması

Cinsiyet kimliği, kişinin kendisini kadın veya erkek şeklinde tanımlaması, kendisini kişilik ve davranışlar açısından belirli bir cinsiyette ait olarak hissetmesi ve ona uygun şekilde davranmasıdır. Söz edilen bu kimlik, kişinin kendilik kavramında var olan en önemli etmenlerden birisidir. Kişinin kendisini veya başka bir bireyi tanıtaacağı bazı durumlarda çoğu kez en başta dile getirilen özelliktir. Cinsiyet kimliği, kimliğin bütünleştirilmeye başlandığı ergenlik döneminden önce kazanılmaktadır (Mahaffy ve Ward, 2002: 404).

Cinsiyet kelime anlamı ile genellikle biyolojik cinsiyet kastedilmekte, cinsiyet kimliğinde ise biyolojik cinsiyetle ilgili psikolojik özellikler kastedilmektedir. Bununla

beraber, cinsiyet kimliği yapılan bazı çalışmalarda biyolojik cinsiyet ile eşit değerlendirilmektedir. Yine de çoğunlukla erkeklerin maskülen, kadın bireylerinse feminen cinsiyet kimliklerine sahipliğinin iddiasının tam tersine kişilerin cinsiyet kimlikleri biyolojik cinsiyetlerinden bağımsız şekilde olabilmektedir. Birçok psikolog ve araştırmacı; erkeksiliği ve feminenliği iki farklı durum şeklinde irdelemekte ve kişilerde biyolojik cinsiyetten bağımsız şekilde değişen seviyelerde gözlenebileceğini kabul etmektedir (Altın, 2014: 21; Seçgin ve Tural, 2009: 2447).

Cinsiyet kimliği, çocukluk çağından itibaren kazanılmaya başlayan bir süreçtir. Kişiler adları, seçimleri, konuşma tarzları gibi birçok yolla tanımadıkları insanların cinsiyetleri hususunda akıl yürütebilirler. İnsanlar belirlenmiş olan kadın veya erkek cinsiyet kimliklerini kabullenir ve buna uygun şekilde hayatlarını şekillendirirler. Ancak cinsiyet aslında içsel ve öznel anlamları da kapsadığından her kişinin beklenen kimlik yönünde hareket etmediği farklı türden sapmalar yaşandığı çok açıktır. Toplumun veya grubun beklentisinin dışında bir tutum sergilemiş örneğin transseksüeller biyolojik cinsiyetlerini kabullenmeyip yaşam tarzı ve psikolojik olarak diğer cinsiyeti kabullenmektedirler (Gümüsoğlu, 2004: 318).

Kadın veya erkek olmak ya da kadınsı veya erkeksi olmak ve böyle yaşamak yalnızca biyolojik durumlarla oluşmamaktadır İnsanların psikolojik yapılanma süreçleri ve sosyalleşme durumlarına bağlı olarak görülmektedir ki pek çok farklı yaklaşımlar söz konusudur. Toplumun kişiyi kadınlığa ya da erkeklığe iterek belirli davranış kalıplarına yönlendirmesinin arkasından uyma davranışları bekleyip tersi olan hallerde üstüne cezalandırması bile farklı tercihlerin var olmasını engelleyememiştir. Bu kapsamda heteroseksüellerin yanı sıra biseksüeller, transseksüeller, aseksüeller gibi farklı cinsel tercihler var olmuştur (Mahaffy ve Ward, 2002: 404).

2.1.3. Rol Kavramı ve Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin doğuştan getirerek sahip oldukları cinsiyete kadın veya erkek olma durumlarına göre toplum tarafından verilen rollerin tümüdür. Cinsiyet kadın veya erkek olmanın biyolojik yönünü, roller ise kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamı ve beklentileri ifade etmektedir. Cinsiyet rolleri, belirli bir kültürdeki kadınlarla ve erkeklerle doğrudan ilgili olan davranışlara, inançlara yapılarına ve değerlere, kültürel açıdan olan beklentilere, sosyal olarak açıklanan özellikleri göstermektedir. Neredeye her kültür, kendi içinde kadının ve erkeğin davranışlarına yön veren cinsiyete dair

belirli statü ve bu roller uzun süre önce kadınlar ve erkekler arasındaki bedensel farklılıklardan doğmuş olabilir (Savcı, 1999: 33; Ökten, 2009: 2).

Toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar ve erkekler için toplum tarafından atfedilmiş birtakım roller ve davranışlardır. Toplum içinde bir kız çocuğundan yapması beklenen davranışlar ile erkek çocuğundan yapması beklenen davranışlar arasında birtakım farklılıklar vardır. Örneğin kız çocuklarından erkek çocuklara oranla daha zarif ve kibar olması, ev işlerin de erkek çocuğuna göre daha yatkın olması beklenirken; erkek çocuklarından ise, koruyucu, savunucu, güçlü olması, duygularını çok fazla göz önünde yaşanamaları beklenmektedir. Bütün bunların yanında toplumsal cinsiyet rolleri kültürler arasında değişebileceği gibi yaşanan küçük çevre grupları içerisinde bile farklılık gösterebilir. Yani farklı kültürler kadın ve erkeğe değişik türden roller ve görevler atfedebilmektedir (İlarslan, 2008: 14).

Bunun yanı sıra günümüz sosyal şartları ile birlikte kadınların iş hayatına girişi ve eğitim düzeylerindeki artış, erken evlenmelerde ve çocuk sahibi olmada ciddi bir azalmaya yol açmıştır. Böylece kadının toplum içerisindeki geleneksel rollerinde de önemli değişimler yaşanmıştır. Ayrıca yaşanan bu süreçte kazanılan eğitim imkanları ve kadın bireylerin iş yaşamına girmesi cinsiyet rollerinin değişmesinde ve yeniden yapılandırılmasında etkili olmuştur. İş bölümü açısından geleneksel toplumlarda ev içerisindeki işleri yapan kadın, sosyal sosyal yaşam içinde erkeklerle benzer meslekleri yapmaya başlamış ve toplumun atfettiği cinsiyet rolleri birbirine biraz daha yaklaşmıştır. Modern sayılabilecek toplumlarda iş yaşamına giren kadın, sosyal yaşam içinde kendisini daha fazla belli ederken, sorumluluklarında aynı oranda artışı yeni sorunların oluşmasına yol açmıştır. Rollerin çok fazla değişmediği ve aile içinde kadından beklenen davranışların devam ettiği ayrıca kadının çalışıyor olması birçok kez aile içi çatışmaların fazlalaşmasına neden olabilmektedir (Gündüz ve Tarhan, 2017: 1288).

2.1.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları ve Gelişimi

Kalıp yargılar toplum içerisinde belirli bir gruba dair (milliyet, cinsiyet vb.) sahip olunan inançlar veya şemaların tümüdür. Kalıp yargılar zihinsel, duygusal ve davranışsal bazı özelliklerden oluşmaktadır. Neredeyse her kalıp yargı belirli bir kategori ismi ve bu kategoriye dair bazı özellikleri barındırmaktadır. Bu duruma bir örnek vermek istersek; kadın bir kategori ismidir ve genellikle uzun saç, edilgen ve merhametli olmak ise bu sınıfı

oluşturan bazı özelliklerdir. Bu süreçte belirtilen ya da düşünülen özelliklerin gerçeği yansıtması çok gerekli değildir. Kalıp yargı durumuna oluşturan da budur (Ökten, 2009: 3).

Cinsiyet kalıp yargıları kavramı kadın ve erkek bireylerin yalnızca biyolojik farklılıklarını değil sosyal rol farklılıklarını inceleyen ve kapsayan bir kavramdır. Cinsiyet kalıp yargıları tam anlamıyla, toplumda bir cinsiyetten yapması beklenen davranışları içermektedir. Bir bireyin cinsiyetini öğrenmenin sonrasında cinsiyetine dair davranış kalıplarını zihnimizde sıralamaya başlarız. Örneğin, çoğunlukla zihnimizdeki şemalarda bir erkek maskülen bir kadın ise feminen yapıda olmalıdır. Bir erkek iş sahibi olmalı ve evin geçimini sağlayabilmelidir veya bir kadın belirli bir yaşta evlenmeli ve çocuk sahibi olmalıdır. Kalıp yargı kavramı dilbilimsel olarak ikinci sınıf statü ve negatif aşağılayıcı gibi anlamlara da gelebilmektedir. Cinsiyet kalıp yargıları önyargı ve ayrımcılık şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir (Ofas, 2017: 17).

Çoğunlukla kadınlar ve erkekler toplum ve yaşanan çevre tarafından sahip oldukları biyolojik özelliklere ilişkin kalıp yargılara maruz kalırlar; örneğin kadınlar sahip oldukları hormonlar nedeni ile duygusal ataklar geçirebilirler gibi kalıp yargılar kadın ve erkeklerin ilgilenecekleri alanların çizgilerini belirlemektedir. Söz edilen bu durum kız ve erkek çocukların eğildikleri serbest faaliyet çeşitlerine ve dolayısıyla gizil güçlerini geliştirebilecekleri sahaları da doğrudan etkilemektedir. Bahsedilen cinsiyet kalıp yargılarının olumsuz etkileri kadınlar kadar erkekler üzerinde de mevcuttur. Örneğin, doğası gereği feminen şeklinde tanımlanan bir işte çalışan veya çalışmak isteyen bir erkek cinsiyet kalıp yargılarının olumsuzluklarına maruz kalabilmektedir (Mahaffy ve Ward, 2002: 404; Öngen ve Aytaç, 2013: 4).

2.1.5. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Cinsiyet Farklılıkları

İnsan iki cins olarak doğada ve toplumlarda varlığını kadın ve erkek olmak kaydıyla devam ettirirken, hali hazırda var olan sosyal yapılar içerisinde insanlıktan daha çok algılanan kadınsılık veya erkekliktir, yani cinsiyettir. Günümüzde birçoğumuz çevremizdeki var olan kişileri insan sıfatından daha çok kadın ve erkek olarak kategorize etmekteyiz, öncelikle erkek cinsinin üstün görülmesi ve sayılması ataerkil sistemin en başından beri üzerinde durulmuştur. Anaerkil evrede kadına karşı hissedilen hayranlık, kadını bolluğun ve bereketin emsali olarak gösteren kadın tanrıça heykellerinden anlaşılırken, ataerkil dönem incelendiğinde ise erkek

heykeller gücün ve estetiğin simgesi şeklinde yapılıyordu. Ataerkil dönem kadın ve erkek arasında var olan farkı, kadını toplumda ikincil bir varlık şeklinde büyütüyordu. Ataerkil evrede kadının üretimden ve iş hayatından bir şekilde uzaklaşması kadının sosyal ve hukuksal birçok haktan da mahrum kalmasına yol açıyordu (Özlem, 2008: 8).

Antik Yunan da kadınların neredeyse hiçbir değeri yoktu üreme aracı olarak görülmeleri dışında, hatta kadın kanının pis bir şey olduğuna dair düşünceler ve inançlar yaygındır. Sanayi devrimi ile birlikte üretime tekrar dahil edilen kadın, hakları için savaşıyor kadın-erkek eşitliğini toplum bilinci şeklinde yerleştirmeyi hedeflemektedir. Fakat önündeki en büyük engel, kişilerin beyninde yerleşmiş olan kalıp yargılardır ve bu yargılar sürekli olarak kadın erkek farklılığının üzerinde durmaktadır (Gündüz ve Tarhan, 2017: 1289).

Sözü geçen bütün bu süreçleri aşım belirli bir noktaya gelen toplumlar, kadınlar birtakım haklar kazandıkça, kadın ve erkek arasında ayrılıklara neden olabilecek farklılıklardan da konuşmaya başladılar. Kadının ikincilleştirilmesinde çoğu kez sebep olarak kadın bedeninin zayıflığı, kadının duygusal olarak hassalığı gösterilmiştir. Buna karşın erkeklerin fiziksel olarak da duygusal olarak da kadından güçlü olduğu çok fazla vurgulanmıştır. Fakat gerçekten durum böyle midir? yoksa erkeklerin kadın bireylerden daha güçlü olduğuna dair oluşturulan bu imaj hepimizi öyle öyle düşünmeye mi itmiştir (Arditti, Goodwin ve Scanzoni, 1991: 196).

Gerçekleştirilen bazı çalışmalar da kadın ve erkek arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Buna göre benzerlikler ve farklılıklar yaklaşımı şeklinde iki çeşit yaklaşım oluşmuştur. Benzerlik yaklaşımının bakış açısına göre, kadının ve erkeğin bilişsel ve sosyal yeteneklerinde genellikle benzer özellikler gösterdikleri görüşü kabullenilmektedir. Yine belirtilen bu görüşe göre, gerçekte kadın ve erkek birbirine oldukça fazla şekilde benzemesine rağmen sosyal güçler ve statüler kadınla ve erkek arasında geçici farklılıklar çıkarmıştır. Farklılıklar yaklaşımının bakış açısına göre, kadınla erkek bilişsel ve sosyal beceriler açısından çok farklıdır. Bu yaklaşımı kabullenenler çoğunlukla kadınla ilişkili olduğu için değeri düşürülen olumlu özelliklerin üzerinde durmaktadır. Örneğin kadın bireylerin kişiler arasındaki ilişkilerin üzerinde daha çok durduğu veya daha bakım verici oldukları gibi özelliklerin kadının doğasında, özünde var olduğu için erkeklerden çok farklı olduğu görüşü hakimdir (Öngen ve Aytaç, 2013: 6).

Yine kadın ve erkek arasında ki farklılıkları inceleyen farklı çalışmalar da farklılıklar farklı kategorilere ayrılarak sunulmuştur. Bu kategorilerde cinsiyetler arası farklar saptanmışsa da oransal olarak çok büyük farklar elde edilmemiştir. Bu kategorilerden birkaçını inceleyecek olursak: ilk olarak çocukluk döneminde; erkek çocukların kız çocuklara oranla daha saldırgan davranış gösterdikleri, olumlu sosyal davranışlar açısından, yardım severlik, ilgi-bakım vericilik gibi hususlarda, şefkat ve yardım severlik gibi konularda her iki cins birbirine yakınken bakım vericilik gibi konularda kızların daha çok bakım verici oldukları belirlenmiştir (Özlem, 2008: 10).

2.2. Ataerkil Yapı ve Toplumsal Cinsiyet

Genellikle erkekler ataerkil yapıların tümünde ve toplumun genelinde gücü ellerinde tutan taraftır; yine de bu durum ataerkil sistemde kadınların tamamıyla güçsüz veya tüm haklardan, nüfus ve belirli kaynaklardan yoksun bırakıldığı anlamına gelmemektedir. Gerçekte, neredeyse eşitlik olmayan hiçbir toplum baskı altında olan kişilerin de katılımı olmadan sürdürülemez, ayrıca ezilen gruplar arasında da sistemden bazı faydalar sağlayan kişiler olabilir. Bahsedilen bu durum ataerkil sistemleri de içine almaktadır. Belirtilen sistemlerde kadınlar, kraliçe veya başbakan olarak başa geçmiş, nadir zamanlarda denetimi eline almışlardır, küçüklü büyüklü bazı kazançları ve hakları zorda olsa elde etmişlerdir. Fakat bütün bunlar sistemin erkeğin egemen olduğu durumunu değiştirmemiştir; kadınlar bu sistem içinde çeşitli yollarla sadece var olmuşlardır.

Bu duruma benzer bir örnek de kapitalist bir toplumda çok önemli bir rolü olan hatta belirli bir ölçüde yönetimin içinde de bulunan ama asla denetime ve güce sahip olmayan işçi sınıfındaki bireylerdir (Gümüšoğlu, 2004: 320). Toplumlar içindeki ataerkil yapı ve genel işleyişini yukarıdaki paragrafta açıkladık; Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet kavramı, problemin kadın bireylerde değil, kadınlara ve erkeklere toplum tarafından atfedilen, onların davranış kalıplarını ve sorumluluklarını, meslek gruplarını, çalışma alanları vs. gibi birçok konuyu belirleyen sosyokültürel tanımlarda olduğunu vurgulamaktadır. Ataerkil toplumlarda kadınlar toplumsal sistemin işleyişi nedeniyle nasıl tanımlanıyorsa öyledirler ve kadının statüsünün geliştirilmesi ve var olan haklarını tam anlamıyla kullanabilmeleri için bu toplumsal sistemin var olan tanımlarının ve kalıp yargıların bir şekilde değiştirilmesi şarttır (Savcı, 1999: 34).

Tüm bunların yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği sorunu ne erkeklere karşı kadınlar tartışması ne de tüm kadınlar ve tüm erkekler boyutunda yaşanan bir çatışmadır. Yaşanılan bu sorun bu tartışma iki cins arasındaki eşitliğe inanan ve eşitlik dileyenler ile erkek egemenliğini devam ettirmek isteyenler arasındaki mücadeledir. Bu çatışma zaman zaman inanç sistemleri ve ideolojiler arasında olmaktadır (İlarslan, 2008: 18).

Ataerkil sistemi kabul edip bu durumdan fayda sağlayanlar, hâlihazırda var olan durumu korumak isteyenler ve toplumsal değişim için çaba gösterenler aktif bir şekilde birçok erkek hak ve ayrıcalıklarını, rol ve sorumluluklarını tartışmakta ve sorgulamaktadır. Günümüz toplumların birçoğunun da erkeklik, erkek yönetimi ve iktidarı, erkek cinselliği, erkek bilgi sistemleri ve tüm toplumsal ilişkilerin eril kişiler üzerinden düzenlenmesi ilk kez eleştirel bir sorgulama için göz alınan alınmaktadır. Ve bu durumu ve üzerine gidenler hem erkek ve hem de kadın bireyler olmaktadır (Öngen ve Aytaç, 2013: 8).

Toplumsal cinsiyetin onlara atfettikleri ve hayat içerisinde kendilerine verilmiş ve belirlenmiş rolleri üstüne alınan kadın ve erkekler birbirlerine fazlasıyla yakınken ne yazık ki birbirini anlamaktan ve birbirlerine empati duymaktan uzaklaşmaktadırlar. Atfedilen bu roller kadın ve erkek bireylerin kimlikleri üzerine bir şekilde yapışmış kadının ve erkeğin kendilerine belirlenen bu rollerin sınırları dışına çıkması zorlaşmıştır. Belirtilen bu konuda toplum da bir baskı faktörü olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Kadının yerinin mutfak ve ev, erkeğin sokak ve iş hayatı gibi düşünceler ve ön yargılar hala beyinlerimize son derece normal ve tersi ise normal dışı şeklinde geliyorsa toplumsal cinsiyet ve bize çizilen sınırları aşmadığımız çok net bir şekilde görünmektedir. Ne var ki yaşanan en temel problem kadın ve erkek kimliği ve tartışmaları ilerisinde birey kimliğinin fark edilmesi buna değer verilmesi ve en temel ölçüt olarak kabul görmesidir (Özlem, 2008: 12).

2.3. Anaerkil ve Eşitlikçi Aile Tiplerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Anaerkil Aile, anaerkil toplum, kadın bireylerin toplum yönetimine ve meslek gruplarına becerileriyle orantılı ve erkeklerle eşit olarak katıldıkları ve eşit haklara sahip oldukları toplum çeşididir (Damarlı, 2006: 16).

Anaerkil toplumlar aynı zamanda 'ana soylu' da olabilirler. Fakat 'ana soylu' kavramı farklı bir kavramdır. Bu kavram evlilikte içerisinde yerleşimin kadın tarafının ailesinin yanında olduğu ve kişinin soyunun anne ve akrabalarının ailesi ile oluşması anlamlarına

gelmektedir. Uzun yıllar öncesinde ve oldukça uzun bir süre insan toplumları dünyanın birçok yerinde anaerkil yani kadın egemenliğinin hakim olduğu bir dönem yaşamışlar ve bu dönemlerde ana hukukunun egemen olan hukuk sistemi olduğu görülmüştür. Bu durum, çok basit ve pratik bir sebepten ileri geliyordu: grup evliliği şartları içerisinde fakat çocukların annesinin kesinlikle belirlenebilmesi mümkün oluyordu. Babanın kimliği ise aynı güvenilirlikle belirlenemiyordu. Bu nedenden dolayı soy zinciri de ana faktörüne göre düzenlenmektedir (Yılmaz vd., 2009: 29).

Bu yapıdaki ailelerde kadın ailenin yanında tüm toplumsal gruplarda egemendir. Erkeğin davranışlarını yönlendiren ona yapması gereken işleri buyuran kadındır. Hatta bu döneme ait yapılan çalışmalar bize göstermiştir ki eğer erkek kendisine verilen görevi yapmazsa kadın tarafından ceza kesilmekte hatta aileden dışlanıp son derece güçsüz ve zor durumda bırakılabilmektedir. Yazılanlardan da anlaşıldığı üzere anaerkil dönemde kadının toplumsal yeri hiyerarşik olarak erkekten sonra ya da ikincil değilken aile ve toplum kadın etrafında oluşmuşken, belirlenen kurallar ve yapı bugünkünden çok farklıdır. Bugün ki farklı şekillenmeye yol açan ataerkil yapının oluşmasında ki belirleyici faktör üretim biçimlerinin farklılaşmasıdır. Toplayıcılık gibi ekonomik aktiviteler zaman içerisinde değişim gösterdikçe anaerkil yapı yok olmuştur (Yar, 2018: 12).

Eşitlikçi aile; Günümüzün çağdaş aile kavramına uyan, aile içerisindeki yetki ve sorumlulukların çiftler arasında eşit şekilde paylaşıldığı demokratik bir modellemesidir. Bu aile modelinde aileyi ilgilendiren kararlara ve durumlara aile fertlerinin hepsi katılım sağlamaktadır. Sosyal ve maddi açıdan olan değişimlere bağlı olarak bu yapıdaki ailelerin sayıları her geçen gün yükselmektedir (Baykal, 1991: 68).

Anaerkil aile yapısı ve eşitlikçi aile yapısının özelliklerini ve tanımlamalarını yukarıdaki paragraflarda açıklamaya çalıştık. Bundan yola çıkarak anaerkil aile yapısındaki kültürlerde, toplumsal cinsiyet rolleri kadının güçlü olduğu aile dinamiklerine egemen olduğu erkeğin daha pasif görevler aldığı görülmektedir. Bu şekilde bir ailede yetişen çocuğun da cinsiyet rolleri bu paralellikte oluşacaktır (Karakaş, 2018: 20). Kadın cinsiyetini yönetici, aktif, güçlü gibi özelliklerle zihnine kodlarken erkeği ise daha pasif ve yönetilen olan zihninde kodlayacaktır. Bunun yanı sıra eşitlikçi aile yapısında ise bireyler kadın erkek olarak birçok konuda eşittir. Aile içerisinde kararlar, sorumluluklar ve davranışlar gibi birçok konuda eşit bir dağılım gözlemlenmektedir. Böyle bir ailede büyüyen bir çocuk farklı kadın ve erkek davranış kalıp yargıları geliştirmeyebilir (Yar, 2018: 18).

2.4. Geleneksel Geniş Aile ve Modern Çekirdek Aile Yapısında Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Aile toplumların en temel birimi toplum yapısının tohumu ve özü, ayrıca geçmişi en eskiye dayanan, evrensel bir kurumdur. Bunun yansira aile, gelecekte toplum içerisinde kadınlar ve erkekler gibi davranış gösteren, toplum içerisindeki diğer erkekler ve diğer kadınlar gibi evlenebilen, çocukları büyüten ve gelişimlerini sağlayan ve onları bir birey olarak, topluma kazandıran, kısaca birçok kazanımımızı borçlu olduğumuz, güçlü sosyal bir kurumdur. Geçmişten bugüne, tüm toplumlar, varlığını devam ettirebilmek için bu kurumdan faydalanmışlardır ve bu kuruma ihtiyaç duymuşlardır (Karakas, 2018: 21).

Geleneksel Geniş Aile Geleneksel geniş aile, özellikleri açısından, sanayi devrimi öncesinde toplumlarda ve kırsal özellikleri olan şehirlerde ve bölgelerde çoğunlukla karşımıza çıkan bir aile türüdür. En genel tanımıyla geniş aile; “anne-baba, büyükanne-büyükbaba, evlatlar, torunlar, amca, teyze, kayınlar ve kuzenler gibi birçok akrabanın beraber hayatını idam ettirdiği aile tipine olarak bilinmektedir.” Geniş aile, çoğunlukla üç kuşağın beraber yaşadığı, çoğunlukla geçimini, tarımla ya da hayvancılıkla sağlayan, bütün işlevlerin hepsini olmasa da genellikle ailenin gerçekleştirildiği bir aile modelidir. Geniş aile içinde, en yaşlı olan birey, en yetkin en bilge kişi olarak konumlanmaktadır. Adetlere, geleneklere ve göreneklere, güçlü bir bağlılık söz konusudur. Bu sebeple, geleneksel aile ile eşleşen bir boyutu mevcuttur (Baykal, 1991: 67; Ökten, 2009: 6).

Çekirdek aile, üretimin ve sanayinin geniş olması ile karakterize edilen, az sayıda bireyden, ebeveynlerden ve çocuklardan oluşan aile türüdür. Sanayi devrimi ve hemen sonrasında devam eden, kentleşme ile küçük aile türünün sayısının hızla çoğaldığı gözlemlenmektedir. Çekirdek aile, geleneksel geniş aile tipinden birçok konuda belirli farklılıklar göstermektedir. Gerek aile fertlerinin birbiri üzerinde kurmuş olduğu denetim, gerek gerçekleştirilen iletişim şekli, yaşanan yer, eş seçimi, geçim tarzı, gerekse de aile içi karar fonksiyonlarının işleyişi açısından farklı durumları içermektedir (Esen, Siyez, Soylu ve Demirgürz, 2017: 49).

1980’li dönemlerden sonra, Türk toplumu ve dolayısıyla aile yapısı batı değerlerinde ve küresel seviyede değişimler gözlenmeye başlamıştır. Geleneksel geniş aileden, küçük çekirdek aileye doğru geçiş gerçekleşirken, başta aile değerleri olmak üzere toplumsal cinsiyet rolleri de değişmeye başlamıştır. Kadın bireylerin değişim gösteren rolleri ve toplum içindeki statüsüne bağlı olarak erkeğin rolleri de farklılaşmaya başlamıştır(Damarlı, 2006: 18; Esen, Siyez, Soylu ve Demirgürz, 2017: 49).

Ancak genel bakış açısı ve süreçlerde olan birçok değişime rağmen yine de kadının asıl tanımlandığı alan hane içi alan olmaktadır. Balkır (1989)'a göre; kadınlar ve erkekler, kadının başarılı kabul edilebilmesi için öncelikle iyi bir eş ve iyi anne olarak evindeki işleri yapması gerektiğini belirtmişlerdir. Lentan (1992); geniş aile içerisinde yetişen kadın bireylerin, çekirdek ailede yetişenlere göre daha fazla ev işine eğilirken, iş hayatına katılımdan daha uzak durduklarını belirtmektedir. Brayfield (1992) araştırmasında benzer şekilde geniş ailede büyüyen erkek bireylerin daha geleneksel cinsiyet rollerini kabullendikleri saptamıştır.

2.5. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Etkileyen Faktörler

2.5.1. Kültür

Toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıp yargılarının oluşumunu en çok etkileyen etmenlerden birisi 'kültür' kavramıdır. Kültür, yaşamımızın her boyutuna etki ettiği gibi toplumsal cinsiyet adına yapmış olduğumuz davranışlarımızı ve cinsiyet kavramına yüklediğimiz anlama da etki etmektedir. Peki kültür kavramı nedir? Kültür; kişilerin kendilerini kolektif bir bütün şeklinde düşünmelerini ve algılamalarını sağlayan değer yargıları, inanç sistemleri, dil ve iletişim sistemlerini de içine alan her şeydir (Sayın, 2007: 12).

Kültür, insanların düşünce sistemleri ve kişilerarası ilişkilerine etki eden önemli bir faktördür. İnsanların içinde büyüdükleri toplumun kültürel değerleri bireylerin duygularını, tutumlarını ve düşünsel tepkilerini oluşturmaktadır. Cinsiyetler arası farklılığın üstünde duran birçok araştırmacı ve bilim adamı toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna önemli etkisi olduğu düşüncesiyle kültürü yapmış olduğu araştırmalara bir boyut şeklinde ilave etmiştir. 'Kültür' cinsiyete olan inanç ve davranışlara doğrudan etki eden, bir çocuğun nasıl ve kim tarafından sosyalleşebileceğinin açıklayan, kişinin cinsiyet türüne göre hangi davranışın o kategori ile paralel olup olmayacağını gösteren, kadın veya erkeğin hangi cinsiyet rollerini göstereceğini sağlayan en önemli öğelerden birisidir (Çelik, 2008: 15; Yaşın Dökmen, 2000: 10).

Kültür ve toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkisinden söz ederken üstünde durulması gereken önemli bir kavramda aile kavramıdır. Aile kişilerde kültürel aktarımın yapıldığı ilk kurumdur. Aileler çocuklarını büyütürken karşılaştıkları kültürel baskı ile ilişkili şekilde

toplumsal cinsiyet rollerini onlara öğretirler. Ayrıca toplumsal cinsiyet ve kalıp yargıların toplum içerisinde nasıl temsil edildiğine dair gerçekleştirilen araştırmalar ele alındığında kültür kavramı önemli bir öge olarak ele alınmaktadır (Danış ve Sülü, 2016: 216).

Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları geçmişten miras aldığımız, günlük yaşamda varlığını devam ettirdiğimiz ve insan eliyle oluşturduğumuz kültürel bir yapıdır. Bu kalıp yargılar özellikle toplumlarda var olan kadın-erkek ayrımının anlaşılması açısından son derece önemlidir. Eğitimde cinsiyet eşitliği üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda toplumların politik özelliklerinin demokratik, otokratik gibi dolaylı bir etkisinin bulunduğu, dinsel ve kültürel özelliklerin politik özelliklerden daha etkili olduğu saptanmıştır (Cooray ve Potrafke, 2011: 268).

Doğu Avrupa ülkelerinin birçoğunda eğitimde cinsiyet eşitliğinin çok uzun zamandır var olduğu ve geçmiş dönemlerde yönetim şekli komünizm olan bu ülkelerde komünizmin çökmesiyle kadınların kısmen daha az avantajlı konuma geldiğinin üzerinde önemle durulmaktadır. Müslümanlığın yaygın olduğu ülkelerde ise kız çocuklarına karşı ayrımcılığın erkek çocuklarına oranla daha fazla olduğu saptanmıştır (Cooray ve Potrafke, 2011: 269).

Toplumsal cinsiyet tutumları ve kültür arasında yapılan araştırmalarda deneysel verilere dayanılarak gerçekleştirilen çıkarımlarda daha özenli olunması gerekmektedir. Moller ve Okin, 1994'te yapmış olduğu çalışmanın bulgularında bölgeden bölgeye, toplumsal sınıflar arası, kültürden kültüre bazı ortak sonuçlara ulaşılabilmekle beraber bu değişkenlere bağlı değişikliklerinde olduğu durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

2.5.2. Aile ve Aile Tipi

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunu ve gelişimini etkileyen etmenlerin en başında gelen kavramlardan birisi de toplumların temel taşı olan aile birimi gelmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenildiği ilk merci aile olup aynı zamanda bir bireyin kişinin oluşumunun da büyük bir kısmı aile ortamı içinde gerçekleşmektedir (Sayın, 2007: 14). Ebeveynler çocukları doğduğu andan itibaren, onlar için seçtikleri kıyafetler, oynayacakları oyuncaklar ve kendisine konulan kurallar ile kişilerin hayatlarının daha sonraki evresindeki davranış biçimleri, cinsiyet rolleri ve bu rollere ilişkin tutumlar üstünde oldukça etkin olmaktadır (Knox, Funk, Elliott ve Bush, 1998: 62). Anne ve baba, çocuklarını yönlendirdikleri aktivitelerle, çocukların cinsiyetine uygun olan ya da olmayan davranışlara tepkileriyle, çocuğun cinsel rol kimliğinin oluşmasında son derece etkin rol almaktadırlar.

Kız ve erkek çocuklar yaşadığı çevre tarafından birbirlerinden farklı fiziksel objeler ve sosyal aktiviteler ile cinsiyetlerine uygun görülen rolleri kazanmaları için yönlendirilmektedir. Örneğin; kız çocukları daha çok bebeklerle oynamaya yönlendirilirken, erkek çocuklar daha çok araba ya da mekanik oyuncaklarla oynamaya teşvik edilirler. Tüm bunların yanı sıra aile ve içinde yaşanılan çevre tarafından erkekler, futbol, basketbol gibi bedensel faaliyetlere daha çok yönlendirilirken; kız çocukları daha çok bale gibi dans aktivitelerine teşvik edilmektedir. Kadın için annelik, şefkat ve eve bağlılık, erkek için ise, hane reisliği ve ailenin öteki fertlerinin korunmasını, bakımını ve sorumluluğunu üzerine alma anlayışı aile içerisinde edinilmektedir (Kodan, 2013: 14; Ökten, 2009: 3).

2.5.3. Ebeveynlerin Öğrenim Düzeyi

Toplumsal cinsiyet rolleri oluşumunda ailenin yer ve önemine bir önceki paragraflarda değindik. Ailenin önemi yanı sıra bir bireyde toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen bir başka önemli durum ise, ailenin alt başlığı olarak da görülen ‘ebeveynlerin eğitim düzeyi’ kavramıdır (Esen, Siyez, Soylu ve Demirgürz, 2017: 47).

Çocukların toplumsal cinsiyet rollerine dair olan tutum ve davranışları ilk olarak ailede öğrenilmekte olup devam eden süreç içerisinde yaşıt grupları, öğretmenler ve televizyon gibi faktörlerle bu süreç devam etmektedir. Sözü edilen süreçlerin kişilerde başlama yaşı aralığı 0-6 yaş aralığındaki dönemdir. Kişiliğin şekillendiği bu dönemde kazanılan davranış kalıplarının ve yeteneklerin yaşam boyu kalıcı olması muhtemeldir ve değişime uğraması oldukça zordur. Değiştirilmesi güç olan bu davranışların ve rollerin çocukların edindikleri en önemli kaynak ise anne ve babadır. Kız ve erkek her iki cinsiyetten çocuklar rollerini öğrenme esnasında ilk olarak anneleri ile özdeşim kurarak davranışlarını oluştururlar. Sonra ise, baba ile gerçekleştirilen özdeşimde ise erkek çocukların bir şekilde çok fazla duygu yüklü davranışlardan sıyrılıp mantıksal davranışları kendi cinsiyetine ait toplumsal rollere uygun şekilde geliştirmeleri beklenmektedir (Kodan, 2013: 16; Yogev, 2006: 15).

Toplumsal cinsiyet rollerinin ebeveynler tarafından benimsenmiş olması, çocukların model alma ve taklit becerileri ile bir araya geldiğinde direkt olarak çocukların algılarına işlenmektedir. Genel aile yapılarını ‘ataerkil’, ‘anaerkil’ ve ‘eşitlikçi’ şeklinde 3’e ayırmak mümkündür. Bu 3 tipteki aile yapılarıyla beraber çocukların zihinlerinde oluşan cinsiyet algılarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Geleneksel olarak da açıklana ‘ataerkil’ yapıda

olan ve ağırlıklı olarak eğitim düzeyi diğer yapıdakilere oranla daha düşük olan ve kent dışı yerlerde hayatlarını sürdüren ailelerde ‘anaerkil’ ve ‘eşitlikçi’ aile yapılarına kıyasla daha katı toplumsal cinsiyet rolleriyle karşılaşmaktadır. Bahsedilen bu süreçlerin tümüne etki eden kritik faktör ise ebeveynlerin eğitim düzeyidir. Çocuğun ilk ve belki de en önemli davranış rollerinin kazanıldığı bu süreçte ebeveynlerin onu nasıl yönlendireceklerini bilmesi ve kendi davranışlarının çocukta nasıl yansıtılacağını bilmesi doğrudan ebeveynin eğitim seviyesi ile ilişkilidir (Ökten, 2009: 4; Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın, 2007: 27).

Rabban (1981)’e göre erkek çocuklar toplum ve aile tarafından kendilerine öğretilen kendi cinsiyet rollerini daha hızlı bir şekilde öğrenip içselleştirirken, kız çocukları kendi cinsiyet rollerini daha geç şekilde içselleştirmektedir. Yorburg (1974) bu durumu; kadının hızlı değişen statüsüne ve cinsiyet rollerine bağlı olarak, kız çocukların anneleri ile olduğu kadar babaları ile de özdeşim kurma gerekliliği ile açıklamıştır (Yorburg’dan [1974] aktaran Sayın, 2007: 15).

Bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine dair olan tutumların oluşmasında etkili olan bir başka unsur kişilik kavramıdır. Kişilik, bir bireyin devamlılık gösteren düşünce biçimi, hissetme, davranış kalıpları ve insanlarla iletişim ve ilişki kurma gibi özelliklerinin tümüne verilen isimdir. Kişilik, doğuştan itibaren getirilen birtakım eğilimleri ve davranışları da içine almakla birlikte çoğunlukla bebeklikten süregelen bireyin çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkiler ve yaşadığı olaylar sonucu oluşur ve şekillenir (Baykal, 1991: 68).

Bu bağlamda ele alındığında kültürel olarak kadın ve birey erkeklere uygun görülen bazı kişilik özellikleri, içerisinde yaşamış olduğumuz toplum kendisi tarafından toplumsal cinsiyet kalıp yargıları halini almaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin kişilik özellikleri, davranış kalıpları, tutum ve inançlar, dış görünüş gibi birçok faktör ile oluşmaktadır (Trommsdorf ve Iwawaki, 1989: 487).

İçerisinde yaşanılan toplum tarafından kadın ve erkek bireylerin sahip oldukları düşünülen kişilik özellikleri genellikle kadınsı (feminen) ve erkeksi (maskülen) özellikler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kadın bireylerden toplum ve çevre tarafından kabul edilen kadınsı özellikleri sergileyip, erkeksi özellikleri çok fazla göstermemeleri; erkeklerden ise aynı şekilde erkeksi özellikleri ve davranışları göstererek kadınsı özellikler sergilememeleri beklenmektedir (Karakaş, 2018: 19).

Bu hususta toplum tarafından kadınlara ve erkeklere atfedilen karakteristik kişilik özellikleri incelendiğinde erkeklerin kişilik özellikleri çoğunlukla atılgan ve çevik, korkusuz, akılcı, güvenli, soğukkanlı, dışa dönük ve güçlü, aktif ve konuşkan; kadınsı kişilik özelliklerini ise sevecen, duygusal ve merhametli, hassas, ılımlı, şefkatli, narin, bakım veren

ve anaç, gibi kişilik özellikleri ile belirtilmiştir. Bu kişilik özellikleri değerlendirildiğinde, toplum çoğunlukla kadın bireylere pasif, edilgen bir rol biçerken; erkeklere kadınlara oranla daha aktif, etken bir rol biçmektedir. Aynı anda erkeklere atfedilen kişilik özelliklerinin ve verilen rollerin, ataerkil sistemdeki değerler nedeniyle daha önemli ve ön planda olduğu düşünülmektedir (Baykal, 1991: 66).

Kadın bireylere verilen roller ve atfedilen kişilik özellikleri ise daha çok ikinci planda ve erkek bireylerin tamamlayıcısı konumunda olmaktadır. Erkeklere atfedilen bu tür özellikler kadın bireyler üstünde kullanılan hegemonik bir güce ve kültürel pratiğe evrilmiştir. Bu yönüyle toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve atfedilen kişilik özellikleri düşünüldüğünde kadınlara ve erkeklere ilişkin ayrımcılığı, eşitsizliği ve geleneksel tutumların bizlere göstermektedir (Karakaş, 2018: 18).

2.5.4. Biyolojik özellikler(Cinsiyet)

Doğduğu andan itibaren çocuğa yönelik olan yetiştirme tutumlarını belirleyen en önemli faktörlerden birisi cinsiyettir. Çocukları yetiştirme tutumları kültürün ve toplumun değerlerine uygun şekilde cinsiyetler arasında farklılık gösterebilmektedir. Bütün toplumlarda çocukların büyütülmesinde ve yetiştirilmesinde, cinsiyet rolleri ve davranış kalıplarının oluşmasında, çocuğun cinsiyeti önemli bir etmen olarak görülmektedir. Ebeveynler gibi toplumun diğer yapıları da çocuklara cinsiyetlerine uygun davranışlar göstermesi hususunda yol göstermektedir. Belirlenmiş ve kalıplaşmış cinsiyet rollerine uygun davranmalarına teşvik etmekte ve ödüllendirilmekte, uygun olmayan tutum ve davranışları gösterdiğinde ise bir şekilde cezalandırmakta ve baskılanmaktadır (Knox, Funk, Elliott ve Bush, 1998: 62).

Toplum ve yaşanılan çevre tarafından kız veya erkek olarak etiketlenmelerinden sonra çocuklar cinsiyetin kültürel içeriklerini, anlamlarını öğrenmeye ve kazanmaya başlarlar. Çocukların birçoğu kız veya erkek şeklinde belirlenmiş olan cinsiyetlerini bilişsel olarak kabullenir ve içerisinde buldukları toplumun ve grubun beklentilerine uygun şekilde davranırlar (Kodan, 2013: 18).

Ebeveynler ve toplumun büyük bir kısmı erkek çocuklarda saldırgan davranışları, atılganlığı, akılcılığı, sorunların üstesinden bir şekilde üstesinden gelebilme yeteneklerine sahip olma gibi becerileri ve yönleri desteklemektedir (Gençdoğan, 2005: 236).

Kız çocuklarında ise sosyal ilişkilerde aktif olma, sempatik olma, duygusal ve şefkatli olma, farklı kişilerin duygularına karşı hassas olma, sorumluluk sahibi olma ve edilgen olma gibi birtakım özellikleri pekiştirme eğilimindedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin davranışa

dönüştürülmesinde ve öğrenilmesinde cinsiyete göre davranım ve ayırım sadece çocuğun gelişim ve büyüme aşamasında değil, yetişkin çağlarında da görülmektedir. Kadın olmak, hayatın birçok alanında erkeğe göre tanımlanmak, erkeğe ait tutum ve davranışlarda bulunmamak, duygu ve düşüncelerini erkeğe göre yaşamak gibi anlamlar taşımaktadır. Yani kadın birey; edilgen, duygusal, çaresiz ve var oluşu ailenin ve yaşadığı çevrenin sınırları içinde meşru görülen, yaşam alanının sınırları eş ve çocuklarla belirlenen bir varlık konumunda olmaktadır (Sayın, 2007: 17).

2.5.5. Kitle İletişim Araçları (Televizyon, Gazete, Çocuk Kitapları, Ders Kitapları vb)

Toplumsal cinsiyet rol tutumlarının ve kalıp yargılarının oluşmasına önemli derecede etki eden bir unsur da kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçlarının eğitim ve toplumsallaşma aracı olarak düşünülmesi, toplumun var olan kültürel değerlerini, kişilerin rollerini ve davranışlarını topluma içerdikleri metinlerle ve görsellerle öğretiyor, anımsatıyor ve kabullendiriyor olmasındandır (Yılmaz vd., 2009: 27).

Kitle iletişim araçlarının içinde televizyonun toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda ve aktarımında yazılı iletişim araçlarına oranla daha etkili olduğu kabul edilmektedir. Televizyon görselliğe hitap ettiği için kullanılan bütün kitle iletişim araçları içerisinde kişileri ve toplumları en fazla etkisi altına alan iletişim aracı olarak ele alınmaktadır. 1960-1990 seneleri arasında yazılı basında yer alan reklamlarda kadına yönelik toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl verildiği ile ilgili bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Çıkan sonuçlar ele alındığında; altmışlı yıllarda olan reklamlarda kadın ev ortamında, geleneksel rolde yansıtılırken, yetmişlerde evinin dışına çıkmıştır. Seksenli yıllarda ise kadın bireyler meslek sahibi olarak görülmekle beraber, bu mesleklerinde toplum tarafından kadına atfedilen, geleneksel rolüne uygun sayılan meslekler olduğu saptanmıştır (Damarlı, 2006: 12).

Sosyal öğrenme kuramı, insanların diğer kişileri izleyerek öğrendiğini ileri sürmektedir. Buna göre çocukların toplumsal cinsiyet rollerine dair olan bilgileri; önce ebeveynleri, içinde buldukları sosyal çevre ve kitle iletişim araçlarının verdiği mesajlarla elde etmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarında çok geniş şekilde yer bulan reklamlar kişilere toplumsal cinsiyetle tutumlarıyla ilgili birçok mesaj vermektedir. Çocuklar da birer tüketici ve artık birey oldukları için reklamların kapsadığı konular ve içerdiği bilgiler onların

cinsiyet kimliği hakkındaki fikirlerine ve düşünce önemli etkilerde bulunmaktadır. Özellikle çocuklara yönelik reklamlar çocukların toplumsal cinsiyet düşüncelerinin şekillenmesi açısından önem taşımaktadır (Gençdoğan, 2006: 236; Yaşın Dökmen, 2000: 11).

Bunun yanı sıra Dünya hakkında bilgi kaynağı olan, yaşamımızın merkezinde yer alan kitle iletişim araçları ve medya; başta televizyon olmasının yanında basın organları, dergiler, kitaplar sinema vb. bazı kitle iletişim araçlarının da etkisi son derece önemli derecededir (Yaşın Dökmen, 2000: 11).

2.6. Etnik Gruplar ve Toplumsal Cinsiyet

Türk toplumu ve Türk kadını, tarihi süreçte İslamiyet öncesi, sonrası ve cumhuriyet dönemi olarak üç ana dönem olarak ele alınabilir. İslamiyet öncesi dönemde Türklerde sosyal hayat ile aile ve kadına yaklaşımlar diğer zamanlardan farklılıklara sahiptir. İslamiyet öncesi dönemde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet ayrımı yok denecek kadar azdır. Kadın, ülkenin yönetiminde Hakan ile birlikte söz sahibi olup neredeyse erkekle eşit konumdadır. Bir elçi tek başına Hakan tarafından huzura kabul edilmez, sağda hakan solda hatun oturduğu bir zamanda huzura kabul edilirdi. Şölenlerde, kurultaylarda, kınkeşlerde, harp ve sulh meclislerinde, ibadet ve ayinlerde hatun da mutlaka hakanla beraber bulunurdu. Kadınlar hükümdar, kale muhafızı, vali ve sefir olabilirdi (Gökalp, 1990: 158-159).

Türklerde çocuklar arasında cinsiyet ayrımı da yapılmamaktaydı ve bu durum kadına bakış açısı ile ilgili önemli bir göstergedir. Kadına bakış açısı ile ilgili destan ve efsaneler değerli bilgiler vermektedir. Özellikle destanlardaki kahramanların annelerinin ve eşlerini ilahi ışıktan varlıklar olarak tasvir edilmesi kadının değerli olarak görülmesi ilişkin bir işarettir. Örneğin; Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Han'ın eşi, karanlık bastığında gökyüzünden inen, aydan ve güneşten parlak bir ışık şeklinde tasvir edilmiştir (Bang ve Rahmeti, 2012: 93). Diğer yandan kadınlar ekonomik açıdan da birçok imkana sahiptirler. Ev, karı ve kocanın ikisine ait iken çocuklar üzerindeki velayet-i hassa da baba ve anaya aittir (Gökalp, 1990: 159-160). Bunun yanı sıra evlilik aşamasındaki kız çocuğu mirastan da payını alırdı ve kocasının çeyiz malı üzerinde hiçbir tasarruf hakkı olmazdı (Kabaklı Çimen, 2008: 196). Türk toplumunda, ataerkil toplumlarda bulunmayan, kadının eşinden boşanma hakkı bulunmaktaydı. Genel olarak baktığımızda, kadınların günlük yaşamda ve birçok alanda statü

sahibi olduğu ve haklarının dini ve toplumsal değerlerle korunduğu görülmektedir (Tellioğlu, 2016: 215).

İslamiyet dönemi Türk toplumunda kadına yaklaşıma baktığımız zaman; Türklerin İslam dinini kabul etmeleri ile yaşamları ve kültürlerinde önemli değişiklikler olmuştur. Bu durumdan Türk kadını da etkilenmiştir. Toplum ve erkekler tarafından amacından farklı olarak yorumlanan dini kural, yargı ve sosyal inançların etkisiyle kadının hak ve statüsünde değişimler olmuştur (Altındal, 2004: 33). İslamiyet'in getirdiği yaptırımlar ve İslam'ın doğduğu medeniyetlerin kültürlerinin de etkileri sonucu kadının konumunda gittikçe hızlı seyreden zayıflamalar olmuştur (Doğramacı, 1997: 6).

Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde İran ve Bizans kültüründen gelen harem kültürünün saraya girmesi ile saray; haremlik ve selamlık olarak ikiye ayrılmış ve kadınların yüzleri kapatılmıştır. Ancak daha sonra bu uygulamalar halk tabakaları arasında da yaygınlaşmış ve sonucunda harem bir gelenek haline gelmiştir. Ayrıca aile kurumunda ataerkil bir yapı göze çarpılmaktadır. Erkeğin otoritesi kadınlar tarafından kabul edilmiş ve miras dağılımında kadına her zaman erkekten daha az hisse verilmiştir. Kadının eşini seçme hakkı yoktu ve boşanma için kocanın karısına "boşsun" demesi yeterli olmaktadır. İstanbul'un fethinden sonraki dönemde ise çok eşlilik ve cariyeye tutma geleneği yaygınlaşmıştır. Bunun yanı sıra büyük şehirden uzak Anadolu köy ve kasaba yerleşimlerinde bu yabancı kültürlerin etkisinden uzak bir yaşam uzun süre devam etmiştir (Doğramacı, 1997: 6-7).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra cumhuriyet ile birlikte, toplumda köklü yenilikler olmuştur. Türk toplumsal yapısı ve Türk kadının konumu ile ilgili önemli değişiklikler olmuştur. T.C. Başbakanlık Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı'na göre Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının zeminini Cumhuriyet devrimleri oluşturmaktadır. Kadınların kamusal alana girmeleri ve erkeklerle birlikte kalkınma sürecinde yer almaları bu reformların temelini oluşturmuştur (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 13). Türk Medeni Kanunu ile kadına temel hakları verilmiş, mülk edinmede kadın da hak sahibi olmuş ve tek eşlilik kabul edilmiştir. Tevhid-i Tedrisat kanunu ile Türk kadınına harp okulları dışında tüm eğitim kurumlarına girme hakkı tanınmıştır. Ayrıca 1934 yılında Türk kadını seçme ve seğilme hakkına kavuşmuştur (Bingöl, 2014: 112). Cumhuriyetle birlikte başlayan ve zamanın koşullarına göre uygulanan toplumsal cinsiyet eşitimsizliğini yok etme hedefli tüm iyileştirmeler yavaş ve sorunlu bir yayılım göstermiştir. Bu

bağlamda Türk kadını birçok ikilikten yasal olarak ‘kurtulmuş’ fakat toplumsal bağlamda tam ve gerçek olarak özgürleşememiştir (Kandiyoti, 1997: 72).

Türkiye’deki etnik gruplardan biri olan Çerkezler için homojen ve tek bir Çerkez kimliğinden bahsetmek mümkün değildir. Bunun yerine çok parçalı Çerkez kimliklerinden söz etmek daha doğru olacaktır. Tarihsel açıdan bakıldığında Çerkezlik, “anayurtlarından sürüldükten sonra, siyasal coğrafyalarda kendilerine yaşam kurmak zorunda kalmış Kuzey Kafkasyalı toplulukların ortak kimlikleri” olarak ifade edilmektedir (Alankuş, 1998). Nitekim, Rus yöneticileri tarafından uygulanan baskı politikaları ile Çerkezler sürgüne zorlanmış ve Kuzey Kafkasya’daki sayıları oldukça azalmıştır. Günümüzde ise “Türkiye, Suriye, Ürdün, Filistin, Mısır, Yugoslavya, bazı Avrupa ülkeleri ve Amerika, Kanada” gibi çok farklı ülkelerde yaşamlarını devam ettirmektedirler. (Demir ve Bolat, 2017: 16). Türkiye’deki Kafkasyalı nüfusunun yoğunlaştığı bölgeler Orta Anadolu ve Türkiye’nin Batı bölgeleridir. Günümüzde bilinen 850 civarında Kafkasyalı yerleşimi bulunurken bunların yaklaşık 500’ü Çerkez köyleridir (Topçu, 2014: 419).

Çerkezlerin toplumsal yapısını incelediğimiz zaman ilk olarak Xabze (Habze) kavramı ile karşılaşmaktayız. Xabze, yazılı olmayıp hukuk, örf, adet ve davranış kurallarını barındıran ve toplumsal yaşamı belirleyen ve düzenleyen bir üst yapı niteliğindedir. Bu kural ve sorumluluklara ilişkin genel ilkeler halk meclisi tarafından belirlenir (Değirmenci, 2011: 23). Aile içi yapıya baktığımız zaman; büyük ebeveynlerin yaşadığı geniş ailelerde babanın rolü asgari düzeydedir. Çekirdek aileler de ise evin geçiminden ve dışardaki işleri yürütmekten sorumludur. Ailenin “gerçek fakat sessiz” hakimi olan anne, evin iç işlerini de yürüten güçlü bir idarecidir. Özellikle çocukların yetiştirilmesi onun denetimindedir (Canan, 1988:30). Bunun yanında Çerkez kadını toplumda da önemli roller üstlenmektedir. Meslek sahibi olan, ailenin birlikteliğini koruyan, savaşta erkeklerin yanında mücadele eden bir konuma sahiptir. Bunun yanında toplumdaki bir sıkıntı veya düzensizlik durumunda alınan konsensüs kararlarının yürürlüğe girmesi için “Anneler Meclisi” nin onayı gerekmektedir (Yağan, 1992: 41). Çerkezlerde kız çocukları doğumdan itibaren babaları tarafından değerli olarak konumlandırılırlar. Başka toplumların “çocuğum erkek olsun” patriyarkası yerine Çerkezlerde “kız çocuğunun olması” büyük sevinç yaşatır. Bir diğer yandan kadınlara evlilik sonrası “gelinlik örfü” gereği ağır sorumluluklar yüklenir. Kadının, eşinin ve ailesinin fertlerine saygıda ve hizmette kusur etmemesi ve kayınpederi ile diğer aile büyüklerinin oturduğu sofraya oturmaması beklenir. Buradan yola çıkarak kız çocuklarının evlilik öncesi ve sonrası yaşamlarının farklılaştığı ve bir dikotomi oluşturduğu söylenebilir (Atasoy, 2014: 38-39). Ancak kadınlar buna rağmen aile üyeleri ve toplum nezdinde saygınlığını ve tarihten gelen

ağırlığını korumayı sürdürmektedir. Çerkez aile hayatının esası ciddiyet anlamında “resmiyet”tir. Herkes yerini bilir; ne sığ ataerkil ne de yapay anaerkil kurallar egemendir (Kalaycı, 2015: 94).

Türkiye'nin en büyük etnik gruplarından biri olan Kürtler, doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğun bir nüfusa sahip olmakla birlikte geniş kitlelerin göçü ile Türkiye'nin batısındaki kentsel alanlara dağılmışlardır. Çeşitli kaynaklardan ileri sürülen tahmini sayılara göre nüfusun yüzde 10-23'ünü oluşturmaktadırlar (MRG, 2007: 13).

Kürtler, 20. Yüzyılın başlarına kadar göçebe, yarı göçebe ve yerleşik ataerkil aşiretler halinde yaşamışlardır. Ataerkil bir nitelik taşıyan aşiretler, sosyopolitik ve toprağa dayalı olması sebebiyle aynı zamanda ekonomik birimler olarak da nitelendirilebilir (Bruinessen, 1992: 72; Nikitin, 1986: 12). Amir Hassanpour (2001: 258), Kürtlerce deneyimlenen ataerkilliği “kültürel bir kurum, toplumsal bir örgütlenme biçimi, İslami bir yaşam tarzı, dünyevi bir erkek düzeni, bir sınıf iktidarı biçimi, aşiretsel, feodal ve ulusal geleneklerin bir birleşme noktası olması” gibi unsurlardan oluşan bir sistem olarak tanımlamaktadır. Cinsiyete dayalı hiyerarşiyi Kürt dilin de görmekteyiz. Kadın ve erkeklerin ait oldukları dünyaları, içerdikleri anlamlarla birlikte katı bir şekilde birbirinden ayrılmıştır. Dildeki ‘mêr (erkek)’ ve ‘jin (kadın)’ terimlerine baktığımız zaman; güvenilirlik, korkusuzluk, güçlülük için “mêr” den türetilen ve ‘erkeklik’ anlamına da gelen “mêrxasi” terimi kullanılmaktadır. Kadının cesurluğu için ise “nêrejîn (erkek gibi kadın)” terimi kullanılır. Kadınlardan “kadın gibi” yani, itaatkar, edilgen ve sınırlarının farkında olmaları, erkeklerden ise “erkek gibi” yani kadın üzerinde iktidar sahibi olmaları beklenir. Ataerkil toplumların az konuşmasını öngördüğü kadın sınırlarının dışına çıkıp ve biraz ısrarcı davrandığı zaman, “zimandrêj (dili uzun/çok konuşan)” olarak nitelendirilebilmektedir (Hassanpour, 2001: 236-237).

1950’li yıllardan beri yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerin bir sonucu olarak klasik ataerkilliğin maddi koşulları önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Ancak buna rağmen, ataerkil örün ataerkil örüntülerin kültürel düzlemdeki varlığı devam etmekte ve kadınların yaşamlarını etkilemektedir. Örneğin, ailenin mal varlığı babanın tasarrufundadır. Hane reisi olarak kabul edilen en yaşlı erkek, ekonomik geçim ve ailenin toplumsal ilişkileri konularında önemli kararları vermektedir (Yalçın-Heckman, 2002: 217-218).

Bir diğer hiyerarşik ilişki kadınlarla kadınlar arasındadır ve kadınlar arasında da farklı statülerin olduğu tespit edilmiştir. Kadınların yaşları, medeni durumları ve aileye katılım durumları bu statü üzerinde etkilidir. En yüksek statüye baktığımız zaman; genç kadınların emeğini denetleyen yaşlı kadın bulunurken en alt statüde ise aileye yeni katılan genç gelinler

bulunmaktadır. Evin reisi olan erkeğin statüsüne benzer bir durum yaşlı kadınlar için de vardır. Kadın aile reisleri (*kebani*), evin belli işlerinin idaresi ve kadın emeğinin denetlenmesi gibi sorumluluklar taşımaktadırlar. Genel olarak kadınların iş yükü, onların serbestçe dolaşip toplumsal işler ile uğraşmalarına imkan vermez. Ancak kadın yaşlandığı zaman, iş yükünü ve gelinlerine ve kızlarına devredebildiği oranda toplumsallaşmak için gereken zamana kavuşur (Yalçın-Heckman, 2002: 219).

Kürtlerdeki bu yapı, tarımsal yapıdaki kapitalistleşme, ekonomik gelişme ve göç olgusu ile birlikte değişime uğramaktadır. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren kırsaldan kente hızlanan göç süreciyle çoğunlukla tarım ve hayvancılıkla uğraşan daha çok köy toplulukları halindeki köyler de kentlere doğru göç etmiştir. Bunun yanında kapitalist üretimin egemen hale gelmesi ve baraj, sulama gibi projelerin de yer aldığı devletin modernizasyon çalışmalarının bölgede yoğun etkisi olmuş, geleneksel, sosyal ve ekonomik ilişkiler de çözülme sürecine girmiştir (Çağlayan, 2006: 73).

Türkiye coğrafyası tarih boyunca çeşitli kültürlere ve topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Bu topluluklardan birisi de Arap'lardır. Türkiye Arapları, Arap coğrafyasına yakın yerlerde, çoğunlukla Türkiye'nin Doğu, Güneydoğu ve Akdeniz bölgesinde; Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay, Adana ve Mersin'de, seyrek de olsa Şırnak ve Diyarbakır illerinde yerleşiktirler. Büyük bir çoğunluğu Sünni Müslüman iken, Nusayri Alevi Müslüman ve çeşitli mezheplerden Hristiyan olanları da mevcuttur (Şener, 2006: 95-103; Önder, 2007: 316).

İslamiyet öncesi Arap aile yapısının pederşahi (ataerkil) bir karakter taşıdığı söylenebilir. Aile içerisinde babanın otoritesi vardır. Diğer yandan bir erkek istediği kadar kadın ile evlenip istediği zaman da onları boşayabiliyordu. Kadının miras alma hakkı da bulunmuyordu. Bu dönemde kadın toplumun bir parçası olarak görülmezdi. Kadının erkeğin ihtiyaçlarını gidermek ve ona hizmet etmek için var oldukları kabul ediliyordu. Ayrıca nikahın dini bir anlamı olmadığı için de kadın, çocuğu olduktan sonra aileye dahil ediliyordu. Kadın, erkek çocuk doğurduğu zaman şenlikler yapılırdı ve bununla guru duyarlardı fakat kız çocuğu olduğu zaman utanırlar ve bu çocuğu aile için felaket sayarlardı (Donuk, 1980: 148-161; Çağatay, 1989: 120,125).

Arap atasözlerinde toplumsal cinsiyet ile ilgili Can (2016) tarafından yapılan bir çalışma, Arap toplumunun cinsiyet algısı konusunda bize ipuçları verecektir. Bu çalışmanın sonucuna baktığımız zaman; Arap atasözlerinde kadın, kimi zaman küçümsenmekte, kimi

zaman yerilmekte kimi zaman da yüceltilmektedir. Kadınların akıllarının ve kavramalarının zayıf olduğu, bu nedenle de karar verme ve değerlendirmede yetersiz oldukları bundan dolayı da onlara itaat edilmemesi, uğursuz ve güvenilmez oldukları vurgulanmaktadır. Erkek ise tam tersi aklın ve gücün sembolü olarak yansıtılmıştır. Erkek çocuklarının da babalarından izler taşıdıkları ifade edilmiştir. Kız çocukları için ise onların iyi yetiştirilmesi ve terbiye edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kız çocuğunu överken “yüz adama bedel” gibi tabirler kullanılarak kız çocuklarını överken bile bunun erkek üzerinden değerlendirildiği görülmektedir (Can, 2016: 102).

2.7. İlgili Çalışmalar

Trommsdorf ve Iwawaki (2009) yapmış olduğu çalışmada Japon ve Alman öğrencilerin algıladıkları sosyalleşme ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 64 erkek ve 114 kadın Japon katılımcılar ile 61 erkek ve 59 kadın Alman katılımcılar arasında gerçekleştirilen çalışma neticesinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Her iki ülke de ebeveynlere göre daha destekleyici olarak düşünülmesine rağmen Japon anneleri Alman annelere oranla daha baskın ve Japon öğrencilerin Alman öğrencilere oranla daha geleneksel olduğu şeklinde sonuçlara varılmıştır. Elde edilen bu veriler bireylerin kişiler arası ilişkilerde ve sosyalleşmelerinde kültürün etkisi şeklinde yorumlanabilir.

Baykal (1991) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargıları arasındaki ilişkiyi birtakım değişkenleri ele alarak incelemeler yapmıştır. Yapılan çalışma neticesinde; kızların cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargı puanlarının ortalamalarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu, geleneksel gruptaki erkek öğrencilerin kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu, yaş, anne-baba eğitim düzeyi ve annenin bir işte çalışıyor olmasına dair değişkenlerle cinsiyet rollerine dair kalıp yargılar arasında anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır.

Oniszczenko, Jakubowska ve Stainislawiak (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyo politik tutumlarda cinsiyet rollerinin etkisi araştırılmıştır. 18-24 yaş aralığında olan 538 üniversite öğrencisi ile 36-64 yaşları aralığında 179 evli çift üzerinde yapılan çalışma neticesinde; kadın bireylerin erkek bireylere oranla daha liberal olduğu, orta yaş kadınların ahlaki konularda daha geleneksel olduğu, genç kadın ve erkekler arasında ahlaki ve ekonomik tutumlara dair anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Damarlı (2006) tarafından yapılan çalışmada ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkileri karşılaştırmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda belirsiz toplumsal cinsiyet rolüne sahip kişilerin benlik kavramları erkeksi ve androjen toplumsal cinsiyet rolüne sahip katılımcılara oranla daha anlamlı olarak daha olumsuz olduğu, güvenli bağlanma stiline sahip deneklerin saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcılardan daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğu, kayıtsız bağlanma tarzına sahip kişiler saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerden daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğu, androjen kişilerin korkulu bağlanma seviyeleri belirsiz cinsiyet rolüne sahip kişilerden, saplantılı bağlanma düzeyleri erkeksi kişilere oranla daha yüksek olduğu ve bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolü, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasında anlamlı korelasyonlar olduğu belirlenmiştir.

Yogev (2006) ergenlik dönemindeki 14-15 yaş grubu kız ve erkek çocukların toplumsal cinsiyete dair kendi düşünce sistemleri ile aile, arkadaş ve öğretmenlerine dair olan değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu araştırmanın hedefi toplumsal cinsiyet rolleri konusunda kız ve erkek ergenlerin değerlerinin ne kadar değişkenlik gösterdiğini sosyo-demografik şartlarla beraber ortaya koymaktır. Çalışma neticesinde kızların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında sosyo-demografik özelliklerin etkisinin olduğu buna rağmen erkeklere ilişkin değerlerde ise farklı sosyal ve kültürel çerçevelerde benzerlik gözlemlendiği ve cinsiyetçi tutumların devam ettiği sonucuna varılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE GEREÇLER

3.1. Evren ve Örneklem

Türkiye'deki Arap, Çerkez, Kürt ve Türk etnik gruplarından olan ve 18-60 yaş aralığındaki kişiler bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise amaçlı ve uygun örnekleme yöntemine uygun seçilen Türkiye genelinde Arap, Çerkez, Kürt ve Türk etnik gruplarında olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 18-60 yaş aralığındaki 1829 kişi oluşturmaktadır. Araştırmaya 267 Arap (%14.6), 330 Çerkez (%18), 452 Kürt (%24.7) ve 780 Türk (%42.6) dahil edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Araçları

3.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmacı tarafından katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini elde etmek için hazırlanmıştır. Bu form, toplam 12 sorudan oluşmaktadır ve sırasıyla katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, aldığı toplam eğitim süresi, anne ve babanın eğitim durumu, anne-baba birliktelik durumu, gelir düzeyi, en uzun süre yaşanılan yerin niteliği, aile tipi, etnik grubu ve yetiştirilmesinde dinin önemi sorulmuştur.

3.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ)

Bu ölçek, Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından kişilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde bir öz değerlendirme ölçeğidir. Ölçeği dolduran kişi soru maddelerine “tamamen katılıyor” ise 5, “katılıyor” ise 4, “kararsız” ise 3, “katılmıyor” ise 2 ve “kesinlikle katılmıyor” ise 1 puan almaktadır. Ancak 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38 numaralı ölçek maddeleri yukarıda verilen puanlamanın tam tersi olarak “tamamen katılıyor” ise 1, “katılıyor” ise 2, “kararsız” ise 3, “katılmıyor” ise 4 ve “kesinlikle katılmıyor” ise 5 puan almaktadır. Bu puanlamaya göre katılımcıların alacağı en düşük puan 38, en yüksek puan ise 190’dır. Alınan yüksek puanlar toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olmayı, alınan düşük puanlar ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olmayı ifade etmektedir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011).

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ), toplam 38 maddeden ve bu maddelerin oluşturduğu beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar: “Eşitlikçi Cinsiyet Rolü”, “Kadın Cinsiyet Rolü”, “Evlilikte Cinsiyet Rolü”, “Geleneksel Cinsiyet Rolü”, ve “Erkek Cinsiyet Rolü” dür.

- 1) Eşitlikçi Cinsiyet Rolü: 4, 8, 12, 13, 18, 20, 22, 27 numaralı soru maddelerinden oluşmaktadır. Bu maddeler, kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki rollerinin ve sorumluluklarının eşit olarak paylaşılmasına yönelik tutumları ölçmektedir.
- 2) Kadın cinsiyet Rolü: 1, 5, 16, 19, 21, 29, 31, 37 numaralı soru maddelerinden oluşmaktadır. Bu maddeler, toplum tarafından kadına yüklenen roller ve sorumluluklara yönelik tutumları ölçmektedir.
- 3) Evlilikte Cinsiyet Rolü: 2, 6, 9, 10, 14, 15, 26, 36 numaralı soru maddelerinden oluşmaktadır. Bu maddeler, toplum tarafından kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklara yönelik tutumları ölçmektedir.
- 4) Geleneksel Cinsiyet Rolü: 3, 7, 11, 17, 23, 24, 25, 32 numaralı soru maddelerinden oluşmaktadır. Bu maddeler, kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklara yönelik tutumları ölçmektedir.
- 5) Erkek Cinsiyet Rolü: 28, 30, 33, 34, 35, 38 numaralı soru maddelerinden oluşmaktadır. Bu maddeler, erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklara yönelik tutumları ölçmektedir (Zeyneloğlu, 2008).

Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından 500 öğrenciden oluşan bir üniversite öğrencileri örnekleminde ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği sınanmıştır. Yapılan bu çalışma ile iç tutarlılık güvenilirliği Cronbach's α değeri hesaplanarak test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Toplam TCRTÖ için iç tutarlılık katsayısı $\alpha = 0.92$, eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutu için $\alpha = 0.78$, kadın cinsiyet rolü alt boyutu için $\alpha = 0.80$, evlilikte cinsiyet rolü alt boyutu için $\alpha = 0.78$, geleneksel cinsiyet rolü alt boyutu için $\alpha = 0.78$ ve erkek cinsiyet rolü alt boyutu için $\alpha = 0.72$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının birbirleri ile olan korelasyonlarının katsayıları ise 0.65 ile 0.35 aralığındadır. Ölçeğin bu çalışmada elde edilen iç tutarlılık katsayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin (TCRTÖ) Madde Sayıları ve α değerleri

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach α
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	8	0.86
Kadın Cinsiyet Rolü	8	0.82
Evlilikte Cinsiyet Rolü	8	0.82
Geleneksel Cinsiyet Rolü	8	0.83
Erkek Cinsiyet Rolü	6	0.75
Toplam TCRTÖ	38	0.95

3.3. İşlem

Araştırmanın etik kurallar dahilinde yürütülmesi için öncelikle “Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu”ndan gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın örnekleminde uygun olarak Şanlıurfa ve Ceylanpınar ilçesi, Mardin ili ve köylerindeki Arap etnik grubundan katılımcılardan çalışmaya katılmayı kabul eden kişilere çalışmaya dair bilgi verildikten ve yazılı onam formu alındıktan sonra veri toplama araçları uygulanmıştır. Çerkez etnik grubundaki kişilere ulaşmak için Çerkes Federasyonları ile iletişime geçilmiş olup ölçeklerin bu dernekler aracılığıyla doldurulması sağlanmıştır. Bunun yanında Kahramanmaraş Çardak Mahallesiindeki Çerkezlere ulaşılmış ve veri toplama araçları uygulanmıştır. Türk ve Kürt etnik gruplarından olan katılımcıların bir kısmına yüz yüze bir kısmına ise internet ortamında online olarak veri toplama araçları uygulanmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanması

yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Bu çalışma Ocak 2018 ile Ekim 2018 tarihleri arasında yürütülmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada 1829 katılımcıya ait verilerin istatistiksel analizi, SPSS v23 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde istatistiksel anlamlılık, “ $p < 0.05$ ” düzeyinde değerlendirilmiştir. Ölçümlerin “skewness (çarpıklık)” ve “Kurtosis (basıklık)” değerlerinin incelenmesi sonucunda verilerin normal dağıldığına karar verilip parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik “betimsel istatistikler”, iki sürekli değişken arasındaki ilişkinin yönü ve şiddetini saptamak için Pearson Korelasyon Analizi, ikili grupların bir sürekli değişkene ilişkin puan ortalamalarının karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla olan grupların bir sürekli değişkene ilişkin puan ortalamalarının karşılaştırılmasında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve bu ilişkiyi kullanarak o konu ile ilgili “tahminler (estimation)” ya da “kestirimler (prediction)” yapabilmek amacıyla da Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Örneklem Ait Sosyodemografik Bilgiler

Araştırmanın örneklemini oluşturan 1829 katılımcıya ait sosyodemografik bilgilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Örneklem Sosyodemografik Bilgileri

	Arap (n=267)		Çerkez (n=330)		Kürt (n=452)		Türk (n=780)	
Yaş	28.93±8.82		29.96±9.22		26.85±14.44		25.54±7.49	
Toplam Eğitim (yıl)	10.92±5.90		14.71±3.78		14.44±3.88		15.15±3.18	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Cinsiyet								
Kadın	134	50.2	147	44.5	247	54.6	632	81.0
Erkek	133	49.8	183	55.5	245	45.4	148	19.0
Medeni Durum								
Bekar	93	34.8	125	37.9	321	71.0	605	77.6
Evli	174	65.2	205	62.1	131	29.0	175	22.4
Sosyoekonomik Düzey								
Düşük	41	15.4	21	6.4	78	17.3	66	8.5

Orta	178	66.7	253	76.7	337	74.6	594	76.2
Yüksek	48	18.0	56	17.0	37	8.2	120	15.4
Anne Eğitim Durumu								
Okuryazar Değil	70	26.2	36	10.9	218	48.2	63	8.1
Okur-yazar	62	23.2	42	12.7	76	16.8	73	9.4
İlköğretim	79	29.6	166	50.3	111	24.6	390	50.0
Lise	29	10.9	50	15.2	19	4.2	150	19.2
Üniversite	27	10.1	36	10.9	28	6.2	104	13.3
Baba Eğitim Durumu								
Okuryazar Değil	54	20.2	8	2.4	65	14.4	9	1.2
Okur-yazar	74	27.7	42	12.7	70	15.5	49	6.3
İlköğretim	72	27.0	162	49.1	182	40.3	315	40.4
Lise	41	15.4	63	19.1	91	20.1	220	28.2
Üniversite	26	9.7	55	16.7	44	9.7	187	24.0

Tablo 2. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri-devamı

	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Anne/Baba Birliktelik Durumu								
Birlikte	215	80.5	246	74.5	399	88.3	660	84.6
Ayrı/Boşanmış	52	19.5	84	25.5	53	11.7	120	15.4
Aile Tipi								
Çekirdek Aile	187	70.0	212	64.2	295	65.3	587	75.3
Geniş aile	80	30.0	118	35.8	157	34.7	193	24.7
Yaşanılan Yer (En uzun süre)								
Köy/Kasaba	110	41.2	46	13.9	83	18.4	91	11.7
İlçe	74	27.7	50	15.2	167	36.9	187	24.0
Şehir Merkezi	63	23.6	86	26.1	115	25.4	216	27.7
Büyükşehir	20	7.5	148	44.8	87	19.2	286	36.7
Din Önemi								
Hayır	46	17.2	89	27.0	89	19.7	154	19.7
Evet	221	82.8	241	73.0	363	80.3	626	80.3

Arap etnik grubundan olan katılımcıların sosyodemografik özelliklerini incelediğimizde, katılımcıların yaş ortalaması 28.93 ± 8.82 (18-55 yaş aralığı) olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet dağılımı açısından; katılımcıların 134'ü (%50.2) kadın ve 133'ü (%49.8) ise erkektir. Katılımcıların çoğunluğu evli (n=174) ve sosyoekonomik düzeyi ortadır

(n=178). 215 kişinin (%80.5) anne ve babası birlikteyken 52 kişinin (%19.5) anne ve babası ayrı veya boşanmıştır. 187 kişi (%70.0) çekirdek ailede yetişmişken 80 kişi (%30.0) geniş ailede yetişmiştir. Bunun yanında 110 (%41.2) kişi en uzun süre köy veya kasabada, 74 (%27.7) kişi ilçede, 63 (%23.6) kişi şehir merkezinde ve 20 (%7.5) kişi ise büyükşehir merkezinde uzun süre yaşamıştır. Katılımcıların çoğunluğunun yetiştirilmesinde dinin önemi vardır (n=221).

Çerkez etnik grubundan olan katılımcıların sosyodemografik özelliklerini incelediğimizde, katılımcıların yaş ortalaması 29.96 ± 9.22 (18-52 yaş aralığı) olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet dağılımı açısından; katılımcıların 147'si (%44.5) kadın ve 183'ü (%55.5) ise erkektir. Katılımcıların çoğunluğu evli (n = 605) ve sosyoekonomik düzeyi ortadır (n=594). 660 kişinin (%84.6) anne ve babası birlikteyken 120 kişinin (%15.4) anne ve babası ayrı veya boşanmıştır. 212 kişi (%64.2) çekirdek ailede yetişmişken 118 kişi (%35.8) geniş ailede yetişmiştir. Bunun yanında 46 (%13.9) kişi en uzun süre köy veya kasabada, 50 (%15.2) kişi ilçede, 86 (%26.1) kişi şehir merkezinde ve 148 (%44.8) kişi ise büyükşehir merkezinde uzun süre yaşamıştır. Katılımcıların çoğunluğunun yetiştirilmesinde dinin önemi vardır (n=241).

Kürt etnik grubundan olan katılımcıların sosyodemografik özelliklerini incelediğimizde, katılımcıların yaş ortalaması 26.85 ± 14.44 (18-60 yaş aralığı) olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet dağılımı açısından; katılımcıların 247'si (%54.6) kadın ve 245'i (%45.4) ise erkektir. Katılımcıların çoğunluğu evli (n = 321) ve sosyoekonomik düzeyi ortadır (n = 337). 399 kişinin (%88.3) anne ve babası birlikteyken 53 kişinin (%11.7) anne ve babası ayrı veya boşanmıştır. 295 kişi (%65.3) çekirdek ailede yetişmişken 157 kişi (%34.7) geniş ailede yetişmiştir. Bunun yanında 46 (%13.9) kişi en uzun süre köy veya kasabada, 50 (%15.2) kişi ilçede, 86 (%26.1) kişi şehir merkezinde ve 148 (%44.8) kişi ise büyükşehir merkezinde uzun süre yaşamıştır. Katılımcıların çoğunluğunun yetiştirilmesinde dinin önemi vardır (n=241).

Türk etnik grubundan olan katılımcıların sosyodemografik özelliklerini incelediğimizde, katılımcıların yaş ortalaması 25.54 ± 7.49 (18-60 yaş aralığı) olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet dağılımı açısından; katılımcıların 632'si (%81.0) kadın ve 148'i (%19.0) ise erkektir. Katılımcıların çoğunluğu evli (n = 321) ve sosyoekonomik düzeyi ortadır (n = 337). 399 kişinin (%88.3) anne ve babası birlikteyken 53 kişinin (%11.7) anne ve babası ayrı veya boşanmıştır. 587 kişi (%75.3) çekirdek ailede yetişmişken 193 kişi (%24.7)

geniş ailede yetişmiştir. Bunun yanında 91 (%11.7) kişi en uzun süre köy veya kasabada, 187 (%24.0) kişi ilçede, 216 (%27.7) kişi şehir merkezinde ve 286 (%36.7) kişi ise büyükşehir merkezinde uzun süre yaşamıştır. Katılımcıların çoğunluğunun yetiştirilmesinde dinin önemi vardır (n=626).

4.2. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) Puan Dağılımları

Katılımcıların gruplara göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve alt ölçeklerinin puan ortalamaları, minimum ve maksimum değerleri ile standart sapma değerleri Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 3. Arap Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları

	Min.	Maks.	Ort.	Ss
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	11	40	27.58	7.64
Kadın Cinsiyet Rolü	9	40	24.93	6.40
Evlilikte Cinsiyet Rolü	13	40	29.90	6.45
Geleneksel Cinsiyet Rolü	11	40	26.52	6.53
Erkek Cinsiyet Rolü	8	30	20.85	5.14
Toplam TCRTÖ	78	190	129.79	25.91

Tablo 3'te, Arap etnik grubundaki katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamalarının 129.79 ± 25.91 olduğu görülmektedir. Alt boyutlardan alınan puan ortalamaları ise; eşitlikçi cinsiyet rolü puan ortalamaları 27.58 ± 7.64 , kadın cinsiyet rolü puan ortalamaları 24.93 ± 6.40 , evlilikte cinsiyet rolü puan ortalamaları 29.90 ± 6.45 , geleneksel cinsiyet rolü puan ortalamaları 26.52 ± 6.53 ve erkek cinsiyet rolü puan ortalamaları 20.85 ± 5.14 şeklindedir.

Tablo 4. Çerkez Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları

	Min.	Maks.	Ort.	Ss
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	8	40	35.08	4.49

Kadın Cinsiyet Rolü	8	40	27.66	6.95
Evlilikte Cinsiyet Rolü	8	40	35.42	3.96
Geleneksel Cinsiyet Rolü	8	40	28.68	6.51
Erkek Cinsiyet Rolü	6	30	24.61	3.79
Toplam TCRTÖ	38	190	151.44	22.13

Tablo 4'te, Çerkez etnik grubundaki katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamalarının 151.44 ± 22.13 olduğu görülmektedir. Alt boyutlardan alınan puan ortalamaları ise; eşitlikçi cinsiyet rolü puan ortalamaları 35.08 ± 4.49 , kadın cinsiyet rolü puan ortalamaları 27.66 ± 6.95 , evlilikte cinsiyet rolü puan ortalamaları 35.42 ± 3.96 , geleneksel cinsiyet rolü puan ortalamaları 28.68 ± 6.51 ve erkek cinsiyet rolü puan ortalamaları 24.61 ± 3.79 şeklindedir.

Tablo 5. Kürt Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları

	Min.	Maks.	Ort.	Ss
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	8	40	34.89	5.05
Kadın Cinsiyet Rolü	8	40	28.58	6.90
Evlilikte Cinsiyet Rolü	10	40	35.67	4.30
Geleneksel Cinsiyet Rolü	8	40	30.00	6.87
Erkek Cinsiyet Rolü	6	30	25.23	3.87
Toplam TCRTÖ	40	190	154.37	23.01

Tablo 5'te, Kürt etnik grubundaki katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamalarının 154.37 ± 23.01 olduğu görülmektedir. Alt boyutlardan alınan puan ortalamaları ise; eşitlikçi cinsiyet rolü puan ortalamaları 34.89 ± 5.05 , kadın cinsiyet rolü puan ortalamaları 28.58 ± 6.90 , evlilikte cinsiyet rolü puan ortalamaları 35.67 ± 4.30 , geleneksel cinsiyet rolü puan ortalamaları 30.00 ± 6.87 ve erkek cinsiyet rolü puan ortalamaları 25.23 ± 3.87 şeklindedir.

Tablo 6. Türk Etnik Grubunun TCRTÖ Puan Dağılımları

	Min.	Maks.	Ort.	Ss

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	15	40	36.85	3.70
Kadın Cinsiyet Rolü	11	40	30.56	6.05
Evlilikte Cinsiyet Rolü	12	40	37.00	3.43
Geleneksel Cinsiyet Rolü	8	40	31.68	5.87
Erkek Cinsiyet Rolü	6	30	25.47	3.48
Toplam TCRTÖ	86	190	161.56	19.03

Tablo 6’da, Türk etnik grubundaki katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamalarının 161.56 ± 19.03 olduğu görülmektedir. Alt boyutlardan alınan puan ortalamaları ise; eşitlikçi cinsiyet rolü puan ortalamaları 36.85 ± 3.70 , kadın cinsiyet rolü puan ortalamaları 30.56 ± 6.05 , evlilikte cinsiyet rolü puan ortalamaları 37.00 ± 3.43 , geleneksel cinsiyet rolü puan ortalamaları 31.68 ± 5.87 ve erkek cinsiyet rolü puan ortalamaları 25.47 ± 3.48 şeklindedir.

4.3. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarını n Etnik Grup Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların TCRTÖ (Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği) toplam ve alt ölçekleri puan ortalamalarının etnik grup değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 7’de verilmiştir

Tablo 7. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Etnik Grup Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	n	Ort.	S.s.	F	p	η^2	Fark
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Arap ^a	267	27.58	7.64	235.905	0.000	0.279	a < b, c, d b, d < c
	Kürt ^b	452	34.89	5.05				
	Türk ^c	780	36.85	3.70				
	Çerkez ^d	330	35.08	4.49				
Kadın Cinsiyet Rolü	Arap ^a	267	24.93	6.40	54.468	0.000	0.082	a < b, c, d b, d < c
	Kürt ^b	452	28.58	6.90				
	Türk ^c	780	30.56	6.05				
	Çerkez ^d	330	27.66	6.95				

Evlilikte Cinsiyet Rolü	Arap ^a	267	29.90	6.45	182.302	0.000	0.231	a < b, c, d b, d < c
	Kürt ^b	452	35.67	4.30				
	Türk ^c	780	37.00	3.43				
	Çerkez ^d	330	35.42	3.96				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Arap ^a	267	26.52	6.53	49.820	0.000	0.076	a < b, c, d b, d < c
	Kürt ^b	452	30.00	6.87				
	Türk ^c	780	31.68	5.87				
	Çerkez ^d	330	28.68	6.51				
Erkek Cinsiyet Rolü	Arap ^a	267	20.85	5.14	98.411	0.000	0.139	a < b, c, d d < c
	Kürt ^b	452	25.23	3.87				
	Türk ^c	780	25.47	3.48				
	Çerkez ^d	330	24.61	3.79				
Toplam TCRTÖ	Arap ^a	267	129.79	25.91	143.207	0.000	0.191	a < b, c, d b, d < c
	Kürt ^b	452	154.37	23.01				
	Türk ^c	780	161.56	19.03				
	Çerkez ^d	330	151.44	22.13				

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puan ortalamaları anne etnik grup değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 235.905, p = 0.000, \eta^2 = 0.0279$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Arap katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolü puan ortalamaları Kürt, Türk ve Çerkez katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Kürt ve Çerkez katılımcıların puan ortalamaları Türk katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Kadın Cinsiyet Rolü puan ortalamaları etnik grup değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 54.468, p = 0.000, \eta^2 = 0.082$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Arap katılımcıların Kadın cinsiyet rolü puan ortalamaları Kürt, Türk ve Çerkez katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Kürt ve Çerkez katılımcıların puan ortalamaları Türk katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları etnik grup değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 182.302, p = 0.000, \eta^2 = 0.231$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Arap katılımcıların Evlilikte cinsiyet rolü puan ortalamaları Kürt, Türk ve Çerkez katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Kürt ve Çerkez katılımcıların puan

ortalamları Türk katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Geleneksel Cinsiyet Rolü puan ortalamaları etnik grup değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 49.820, p = 0.000, \eta^2 = 0.076$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Arap katılımcıların Geleneksel Cinsiyet rolü puan ortalamaları Kürt, Türk ve Çerkez katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Kürt ve Çerkez katılımcıların puan ortalamaları Türk katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Erkek Cinsiyet Rolü puan ortalamaları etnik grup değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 98.811, p = 0.000, \eta^2 = 0.139$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Arap katılımcıların Erkek Cinsiyet rolü puan ortalamaları Kürt, Türk ve Çerkez katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Çerkez katılımcıların puan ortalamaları Türk katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Toplam TCRTÖ puan ortalamaları etnik grup değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 143.207, p = 0.000, \eta^2 = 0.191$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Arap katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamaları Kürt, Türk ve Çerkez katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Kürt ve Çerkez katılımcıların puan ortalamaları Türk katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

4.4. Cinsiyet ve Etnik Grup Değişkenlerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puanlarının cinsiyet ve etnik grup değişkenleri tarafından yordanıp yordanmadığını sınamak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puanlarının Yordayıcısı Olarak Cinsiyet ve Etnik Grup Değişkenlerine İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R	R ²	B	SH	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	0.567	0.321	142.928	1.185		120.567	0.000		
Arap			-22.731	1.638	-0.333	-13.875	0.000	-0.404	-0.309
Kürt			1.002	1.444	0.018	0.694	0.488	0.025	0.016
Türk			3.154	1.358	0.065	2.323	0.020	0.295	0.054
Kadın			19.107	1.020	0.382	18.731	0.000	0.438	0.402

Bağımlı Değişken: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puanları

Kategorik değişkenler olan cinsiyet ve etnik grup ile çoklu regresyon analizi yapabilmek için öncelikle dummy (yapay) kodlama yapılarak regresyon modelinin değişkenin düzeylerindeki farklılıkları doğru olarak kestirmesi sağlanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, Arap olmak ($\beta = -0.333$, $t = -13.875$, $p < 0.001$), Türk Olmak ($\beta = 0.065$, $t = 2.323$, $p < 0.05$) ile Kadın Olmak ($\beta = 0.382$, $t = 18.731$, $p < 0.001$) katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Arap olmak, Türk olmak ya da kadın olmak TCRTÖ puanlarının %32'sini açıkladığı bulunmuştur ($R^2 = 0.321$, $F(4,1824) = 215.709$, $p < 0.001$).

4.5. Yaş ve Toplam Eğitim Süresi ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) Arasındaki İlişki

Yaş ve toplam eğitim süresi ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) toplam ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını sınamak amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Yaş ve Toplam Eğitim Süresi ile TCRTÖ ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Yaş	Eğitim	Eşitlikçi	Kadın	Evlilikte	Geleneksel	Erkek	TCRTÖ
Yaş	r	—	-0.108**	-0.274**	-0.187**	-0.257**	-0.198**	-0.177**	-0.256**
	p		<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
Eğitim	r		—	0.378**	0.254**	0.374**	0.264**	0.313**	0.365**

Süresi	p	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
Eşitlikçi	r	—	0.562**	0.763**	0.549**	0.627**	0.813**
	p		<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
Kadın	r	—	0.626**	0.798**	0.609**	0.867**	
	p		<.001	<.001	<.001	<.001	
Evlilikte	r		—	0.659**	0.698**	0.864**	
	p			<.001	<.001	<.001	
Geleneksel	r			—	0.687**	0.883**	
	p				<.001	<.001	
Erkek	r				—	0.826**	
	p					<.001	
TCRTÖ	r						—
	p						

Not. * $p < .001$

Tablo 9 incelendiğinde, yaş ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü ($r = -0.274, p < 0.001$), Kadın cinsiyet rolü ($r = -0.187, p < 0.001$), Evlilikte cinsiyet rolü ($r = -0.257, p < 0.001$), Geleneksel Cinsiyet rolü ($r = -0.198, p < 0.001$), erkek cinsiyet rolü ($r = -0.177, p < 0.001$) ve toplam TCRTÖ ($r = -0.256, p < 0.001$) arasında ters yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Toplam eğitim süresi ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü ($r = 0.378, p < 0.001$), Kadın cinsiyet rolü ($r = 0.254, p < 0.001$), Evlilikte cinsiyet rolü ($r = 0.374, p < 0.001$), Geleneksel Cinsiyet rolü ($r = 0.264, p < 0.001$), erkek cinsiyet rolü ($r = 0.313, p < 0.001$) ve toplam TCRTÖ ($r = 0.365, p < 0.001$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

4.6. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve alt ölçekleri puan ortalamalarının kadın ve erkek cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	Ort.	S.s.	sd	t	p	d_{cohen}
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Kadın	1160	36.21	4.86	1827	14.703	0.000	0.765
	Erkek	669	32.05	6.33				
Kadın Cinsiyet Rolü	Kadın	1160	30.77	5.88	1827	17.896	0.000	0.901
	Erkek	669	25.18	6.73				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Kadın	1160	36.83	3.92	1827	17.099	0.000	0.900
	Erkek	669	32.79	5.34				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Kadın	1160	32.11	5.53	1827	19.271	0.000	0.982
	Erkek	669	26.26	6.64				
Erkek Cinsiyet Rolü	Kadın	1160	25.41	3.71	1827	10.861	0.000	0.559
	Erkek	669	23.14	4.63				
Toplam TCRTÖ	Kadın	1160	161.34	20.13	1827	19.849	0.000	1.011
	Erkek	669	139.41	24.14				

TCRTÖ: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

Yapılan analiz sonucuna göre cinsiyete göre katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 14.703, p < 0.001, d = 0.765$]. Kadın katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 36.21 \pm 4.86$) erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 32.05 \pm 6.33$) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyete göre katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 17.896, p < 0.001, d = 0.901$]. Kadın katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 30.77 \pm 5.88$) erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 25.18 \pm 6.73$) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyete göre katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 17.099, p < 0.001, d = 0.900$]. Kadın katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 36.83 \pm 3.92$) erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 32.79 \pm 5.34$) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyete göre katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 19.271, p < 0.001, d = 0.982$]. Kadın katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 32.11 \pm 5.53$) erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 26.26 \pm 6.64$) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyete göre katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 10.861, p < 0.001, d = 0.559$]. Kadın

katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 25.41 \pm 3.71$) erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 23.14 \pm 4.63$) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyete göre katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 19.849, p < 0.001, d = 0.1.011$]. Kadın katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamaları ($\bar{x} = 161.34 \pm 20.13$) erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 139.41 \pm 24.14$) daha yüksek bulunmuştur.

4.7. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamaları nı n Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştı rılması

Katılımcıların TCRÖ toplam ve alt ölçekleri puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	n	Ort.	S.s.	F	p	η^2	Fark
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değ il ^a	387	33.16	5.91	17.240	0.000	0.036	a, b <c, d, e
	Okuryazar ^b	253	33.23	6.94				
	İlköğretim ^c	746	35.42	5.33				
	Lise ^d	248	35.68	5.27				
	Üniversite ^e	195	35.59	5.41				
Kadın Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değ il ^a	387	26.41	7.03	17.649	0.000	0.037	a, b <c, d, e
	Okuryazar ^b	253	28.30	6.43				
	İlköğretim ^c	746	29.47	6.46				
	Lise ^d	248	29.23	7.00				
	Üniversite ^e	195	30.36	6.35				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değ il ^a	387	34.11	5.42	12.891	0.000	0.027	a, b <c, d, e
	Okuryazar ^b	253	34.47	5.21				
	İlköğretim ^c	746	35.94	4.33				
	Lise ^d	248	36.02	4.98				
	Üniversite ^e	195	35.87	4.73				

Geleneksel Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değil ^a	387	28.08	6.96				
	Okuryazar ^b	253	29.76	6.42				
	İlköğretim ^c	746	30.50	6.41	11.726	0.000	0.025	a < b, c, d, e
	Lise ^d	248	30.56	6.72				
	Üniversite ^e	195	31.22	5.84				
Erkek Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değil ^a	387	24.15	4.50				
	Okuryazar ^b	253	23.98	4.38				
	İlköğretim ^c	746	24.85	3.96	3.545	0.007	0.008	b < c
	Lise ^d	248	24.77	4.39				
	Üniversite ^e	195	24.93	4.02				
Toplam TCRTÖ	Okuryazar Değil ^a	387	145.92	25.58				
	Okuryazar ^b	253	149.75	24.61				
	İlköğretim ^c	746	156.18	22.47	16.391	0.000	0.035	a, b < c, d, e
	Lise ^d	248	156.26	24.27				
	Üniversite ^e	195	157.97	22.62				

Yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 17.240, p = 0.000, \eta^2 = 0.036$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puan ortalamaları anne eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Kadın Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 17.649, p = 0.000, \eta^2 = 0.037$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü puan ortalamaları anne eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Evlilikte Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 12.891, p = 0.000, \eta^2 = 0.027$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü puan ortalamaları anne eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Geleneksel Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 11.726, p = 0.000, \eta^2 = 0.025$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi okuryazar-değil olan katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü puan ortalamaları anne eğitim düzeyi okuryazar, ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 3.545, p = 0.007, \eta^2 = 0.008$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi okuryazar olan katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü puan ortalamaları anne eğitim düzeyi ilköğretim olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Toplam TCRTÖ puan ortalamaları anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 16.391, p = 0.000, \eta^2 = 0.035$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamaları anne eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

4.8. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve alt ölçekleri puan ortalamalarının baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 12'de verilmiştir

Tablo 12. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	n	Ort.	S.s.	F	p	η²	Fark
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değil ^a	136	30.72	7.36	48.249	0.000	0.096	a,b<c,d,e
	Okuryazar ^b	235	31.54	7.11				
	İlköğretim ^c	731	35.14	5.17				
	Lise ^d	415	35.93	4.87				
	Üniversite ^e	312	36.10	4.80				
Kadın Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değil ^a	136	26.08	6.01	17.945	0.000	0.038	a,b<c,d,e
	Okuryazar ^b	235	26.45	6.68				
	İlköğretim ^c	731	28.90	6.78				
	Lise ^d	415	29.39	6.75				
	Üniversite ^e	312	30.32	6.39				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değil ^a	136	31.85	6.07	39.726	0.000	0.080	a,b<c,d,e

	Okuryazar ^b	235	33.24	5.53				
	İlköğretim ^c	731	35.75	4.54				
	Lise ^d	415	36.09	4.57				
	Üniversite ^e	312	36.56	3.78				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değil ^a	136	27.15	6.89				
	Okuryazar ^b	235	28.58	6.08				
	İlköğretim ^c	731	30.06	6.67	12.866	0.000	0.027	a,b<c,d,e
	Lise ^d	415	30.62	6.36				
	Üniversite ^e	312	31.19	6.46				
Erkek Cinsiyet Rolü	Okuryazar Değil ^a	136	22.71	5.13				
	Okuryazar ^b	235	23.23	4.53				
	İlköğretim ^c	731	24.80	4.04	17.143	0.000	0.036	a,b<c,d,e
	Lise ^d	415	25.11	3.91				
	Üniversite ^e	312	25.19	3.90				
Toplam TCRTÖ	Okuryazar Değil ^a	136	138.51	26.19				
	Okuryazar ^b	235	143.03	24.30				
	İlköğretim ^c	731	154.65	23.49	33.834	0.000	0.069	a,b<c,d,e
	Lise ^d	415	157.14	22.55				
	Üniversite ^e	312	159.35	21.60				

Yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 48.249, p = 0.000, \eta^2 = 0.096$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre; baba eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puan ortalamaları baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 17.945, p = 0.000, \eta^2 = 0.038$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre; baba eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü puan ortalamaları baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) =$

39.726, $p = 0.000$, $\eta^2 = 0.080$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre; baba eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 12.866$, $p = 0.000$, $\eta^2 = 0.027$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre; baba eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü puan ortalamaları baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 17.143$, $p = 0.000$, $\eta^2 = 0.036$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre; baba eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü puan ortalamaları baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamaları baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 33.834$, $p = 0.000$, $\eta^2 = 0.069$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre; baba eğitim düzeyi okuryazar-değil ve okuryazar olan katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamaları baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise veya üniversite olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

4.9. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Anne/Baba Birliktelik Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve alt ölçekleri Puan ortalamalarının anne/baba birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Anne/Baba Birliktelik Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Birliktelik Durumu	<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>S.s.</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>d_{cohen}</i>
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Birlikte	1520	34.84	5.69	1827	2.308	0.021	0.154
	Ayrı/Boşanmış	309	33.95	6.27				
Kadın Cinsiyet Rolü	Birlikte	1520	28.73	6.61	1827	0.088	0.930	0.006
	Ayrı/Boşanmış	309	28.69	7.49				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Birlikte	1520	35.46	4.77	1827	1.935	0.035	0.132
	Ayrı/Boşanmış	309	34.82	5.46				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Birlikte	1520	30.08	6.49	1827	1.507	0.133	0.100
	Ayrı/Boşanmış	309	29.43	7.07				
Erkek Cinsiyet Rolü	Birlikte	1520	24.62	4.13	1827	0.913	0.362	0.061
	Ayrı/Boşanmış	309	24.37	4.59				
Toplam TCRTÖ	Birlikte	1520	153.74	23.39	1827	1.493	0.136	0.103
	Ayrı/Boşanmış	309	151.25	27.34				

TCRTÖ: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

Yapılan analiz sonucuna göre anne babası birlikte olan ve ayrı/boşanmış olan katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 2.308$, $p < 0.05$, $d = 0.154$]. Anne babası birlikte olan katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 34.84 \pm 5.69$) ayrı/boşanmış olan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 33.95 \pm 6.27$) daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanında anne babası birlikte olan ve ayrı/boşanmış olan katılımcıların evlilikte cinsiyet rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 1.935$, $p < 0.05$, $d = 0.132$]. Anne babası birlikte olan katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 35.46 \pm 4.77$) ayrı/boşanmış olan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 34.82 \pm 5.46$) daha düşük bulunmuştur.

Anne ve babası birlikte olan ve ayrı/boşanmış olan katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve toplam TCRTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

4.10. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Aile Tipi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve alt ölçekleri puan ortalamalarının kişilerin çocukluk çağında yetiştikleri aile tipine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Aile Tipi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Aile Tipi	n	Ort.	S.s.	sd	t	p	d_{cohen}
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Çekirdek	1281	34.69	5.94	1827	-0.011	0.991	0.000
	Geniş	548	34.69	5.48				
Kadın Cinsiyet Rolü	Çekirdek	1281	28.90	6.76	1827	1.645	0.100	0.084
	Geniş	548	28.33	6.76				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Çekirdek	1281	35.53	4.74	1827	2.317	0.021	0.118
	Geniş	548	34.95	5.23				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Çekirdek	1281	30.14	6.50	1827	1.632	0.103	0.083
	Geniş	548	29.59	6.79				
Erkek Cinsiyet Rolü	Çekirdek	1281	24.59	4.16	1827	0.092	0.927	0.005

	Geniş	548	24.57	4.34				
Toplam TCRTÖ	Çekirdek	1281	153.83	23.88	1827	1.391	0.164	0.071
	Geniş	548	152.12	24.63				

TCRTÖ: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

Yapılan analiz sonucuna göre çekirdek ve geniş ailede yetişen katılımcıların evlilikte cinsiyet rolü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t_{(1827)} = 2.317, p < 0.05, d = 0.118$]. Çekirdek ailede yetişen katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 35.53 \pm 4.74$) geniş ailede yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 34.95 \pm 5.23$) daha yüksek bulunmuştur.

Çekirdek ve geniş ailede yetişen katılımcıların Eşitlikçi, Kadın, Geleneksel, Erkek Cinsiyet rolü ve toplam TCRTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

4.11. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların TCRTÖ toplam ve alt ölçekleri puan ortalamalarının yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. TCRTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının En Uzun Süre Yaşanılan Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>S.s.</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2	<i>Fark</i>
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Köy/Kasaba ^a	330	31.24	7.59	56.467	0.000	0.084	a < b, c, d b < d
	İlçe ^b	478	34.79	5.59				
	Şehir merkezi ^c	480	35.40	4.85				

	Büyükşehir ^d	541	36.08	4.56				
Kadın Cinsiyet Rolü	Köy/Kasaba ^a	330	26.85	6.81				
	İlçe ^b	478	28.23	6.65	15.780	0.000	0.025	a < b, c, d b < d
	Şehir merkezi ^c	480	29.21	6.59				
	Büyükşehir ^d	541	29.88	6.71				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Köy/Kasaba ^a	330	32.35	6.40				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	İlçe ^b	478	35.46	4.65	59.307	0.000	0.089	a < b, c, d b < d
	Şehir merkezi ^c	480	36.02	4.01				
	Büyükşehir ^d	541	36.50	3.95				
	Geleneksel Cinsiyet Rolü	Köy/Kasaba ^a	330	28.28				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	İlçe ^b	478	29.86	6.39	11.064	0.000	0.018	a < b, c, d
	Şehir merkezi ^c	480	30.23	6.53				
	Büyükşehir ^d	541	30.87	6.47				
	Erkek Cinsiyet Rolü	Köy/Kasaba ^a	330	22.89				
Erkek Cinsiyet Rolü	İlçe ^b	478	24.69	4.05	23.557	0.000	0.037	a < b, c, d
	Şehir merkezi ^c	480	24.94	4.04				
	Büyükşehir ^d	541	25.19	3.75				
	Toplam TCRTÖ	Köy/Kasaba ^a	330	141.61				
Toplam TCRTÖ	İlçe ^b	478	153.04	23.51	38.213	0.000	0.587	a < b, c, d b < d
	Şehir merkezi ^c	480	155.80	22.26				
	Büyükşehir ^d	541	158.51	21.65				

Yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları yaşanılan yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 56.467, p = 0.000, \eta^2 = 0.084$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Köy/Kasabada yaşayan katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları büyükşehir, şehir merkezi ya da ilçede yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. İlçede yaşayan katılımcıların puan ortalamaları ise büyük şehirde yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Kadın Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları yaşanılan yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 15.780, p = 0.000, \eta^2 = 0.025$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Köy/Kasabada yaşayan katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları büyükşehir, şehir merkezi ya da ilçede yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. İlçede yaşayan katılımcıların puan ortalamaları ise büyük şehirde yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Evlilikte Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları yaşanılan yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 59.307, p = 0.000, \eta^2 = 0.089$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Köy/Kasabada yaşayan katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları büyükşehir, şehir merkezi ya da ilçede yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. İlçede yaşayan katılımcıların puan ortalamaları ise büyük şehirde yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Geleneksel Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları yaşanılan yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 11.064, p = 0.000, \eta^2 = 0.018$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Köy/Kasabada yaşayan katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları büyükşehir, şehir merkezi ya da ilçede yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları yaşanılan yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 23.557, p = 0.000, \eta^2 = 0.037$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Köy/Kasabada yaşayan katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeği puan ortalamaları büyükşehir, şehir merkezi ya da ilçede yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. İlçede yaşayan katılımcıların puan ortalamaları ise büyük şehirde yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Toplam TCRTÖ puan ortalamaları yaşanılan yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir [$F(4, 1828) = 38.213, p = 0.000, \eta^2 = 0.587$]. Çoklu karşılaştırma Bonferroni testi sonuçlarına göre Köy/Kasabada yaşayan katılımcıların Toplam TCRTÖ puan ortalamaları büyükşehir, şehir merkezi ya da ilçede yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. İlçede yaşayan katılımcıların puan ortalamaları ise büyükşehirde yaşayan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

4.12. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dinin Önemi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) ve alt ölçekleri Puan ortalamalarının dinin önemi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla bağımsız örneklem t-testi analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dinin Önemi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Dinin Önemi	<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>S.s.</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>d_{cohen}</i>
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Hayır	378	35.81	5.26	1827	4.534	0.000	0.245
	Evet	1451	34.40	5.90				
Kadın Cinsiyet Rolü	Hayır	378	32.28	5.97	1827	12.661	0.000	0.686
	Evet	1451	27.80	6.65				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Hayır	378	36.31	4.60	1827	4.495	0.000	0.249
	Evet	1451	35.10	4.94				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Hayır	378	32.38	6.14	1827	8.447	0.000	0.469
	Evet	1451	29.34	6.56				
Erkek Cinsiyet	Hayır	378	25.61	4.04	1827	5.384	0.000	0.311

Rolü	Evet	1451	24.31	4.22				
Toplam TCRTÖ	Hayır	378	162.40	22.61	1827	8.369	0.000	0.483
	Evet	1451	150.96	23.94				

TCRTÖ: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

Yapılan analiz sonucuna göre yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olduğu ve olmadığı katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü [$t_{(1827)} = 4.534, p < 0.05, d = 0.245$], Kadın Cinsiyet Rolü [$t_{(1827)} = 12.661, p < 0.05, d = 0.686$], Evlilikte Cinsiyet Rolü [$t_{(1827)} = 4.495, p < 0.05, d = 0.249$], Geleneksel Cinsiyet Rolü [$t_{(1827)} = 8.447, p < 0.05, d = 0.469$], Erkek Cinsiyet Rolü [$t_{(1827)} = 5.384, p < 0.05, d = 0.311$] ve Toplam TCRTÖ [$t_{(1827)} = 8.369, p < 0.05, d = 0.483$] puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olmadığı katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 35.81 \pm 5.26$) yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olduğu katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 34.40 \pm 5.90$) daha yüksek bulunmuştur.

Yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olmadığı katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 32.28 \pm 5.97$) yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olduğu katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 27.80 \pm 6.65$) daha yüksek bulunmuştur.

Yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olmadığı katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 36.31 \pm 4.60$) yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olduğu katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 35.10 \pm 4.94$) daha yüksek bulunmuştur.

Yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olmadığı katılımcıların Geleneksel Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 32.38 \pm 6.14$) yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olduğu katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 29.34 \pm 6.56$) daha yüksek bulunmuştur.

Yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olmadığı katılımcıların Erkek Cinsiyet Rolü puan ortalamaları ($\bar{x} = 25.61 \pm 4.04$) yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olduğu katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 29.34 \pm 6.56$) daha yüksek bulunmuştur.

Yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olmadığı katılımcıların toplam TCTRÖ puan ortalamaları ($\bar{x} = 162.40 \pm 22.61$) yetiştirilmesinde dinin önemli bir faktör olduğu katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x} = 150.96 \pm 23.94$) daha yüksek bulunmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Etnik Gruplara Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Karşılaştırılması

Çalışmanın temel hipotezinin sınanmasıyla elde ettiğimiz bulgulara göre, Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve Toplam TCRTÖ puanları etnik grup değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Toplam TCRTÖ ve tüm alt ölçeklerinde Kürtler, Türkler ve Çerkezlerin aldıkları puanlar, Arapların aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Bunun yanında toplam TCRTÖ ve Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü alt ölçeklerinde Türklerin aldıkları puanlar hem Kürtlerin hem de

Çerkezlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksek iken, Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeğinde Türklerin puanları Çerkezlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Bu bulgulara göre, Kürt, Türk ve Çerkez katılımcıların kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki roller ve sorumluluklara, kadına yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklara ve erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklara ayrıca genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları Arap katılımcılara kıyasla daha eşitlikçidir. Bunun yanında, Türk katılımcıların kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki roller ve sorumluluklara, kadına yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklara ayrıca genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları Kürt ve Çerkez katılımcılara kıyasla daha eşitlikçidir. Erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklara ilişkin tutumlar değerlendirildiğinde ise Türk katılımcılar, Çerkez katılımcılara kıyasla daha eşitlikçidir. Gerek yurtiçi gerek ise yurt dışında toplumsal cinsiyet rollerinin etnik köken değişkenine göre nasıl farklılık gösterdiğini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Rizzo, Abdel-Latif ve Meyer (2007) tarafından yapılan ve cinsiyet eşitliği ile demokrasi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, bizim çalışmamızın bulgularına paralel olarak Arap olmayan Müslüman ülkelerde kadın haklarının Arap olan Müslüman ülkelere kıyasla daha çok savunulduğu rapor edilmiştir. Belirtilen çalışmada Arap ülkeleri olarak Mısır, Cezayir, Fas, Suudi Arabistan ve Ürdün Arap olmayan ülkeler olarak ise Türkiye, İran, Bangladeş, Pakistan, Nijerya ve Endonezya çalışmaya dahil edilmiştir. Aynı çalışmada, cinsiyet eşitliğini destekleyen bireylerin demokrasiye daha çok inanan bireyler olduğu bulunmuştur. Kürt toplumu da Arap toplumu gibi erkek egemen bir toplum olmasına rağmen kadın kavramına yüklenen anlamlar farklı olabilmektedir. Tarihe bakıldığında Kürt kadınlar ön plana çıkartılmış ve birçok toplumsal hareketin içinde olmuştur. Zaman zaman siyasi lider ya da askeri lider olarak kadınlar seçilmiş ve bu kadınlar ulusal kahraman haline gelmişlerdir (Taşdemir, 2007). Mojab ve Hassanpour (2002) “Namus cinayeti ile mücadeleye ilişkin düşünceler” isimli çalışmalarında Kürt toplumunda kadınların pozisyonunun önemsendiğini ve Kürt kadınlarının Arap, Fars ve Türk kadınlardan daha özgür yaşayabildiklerini belirtmiştir. Kalaycı'nın (2015) “Tarih, Kültür ve İktisat Açısından Çerkesya” çalışmasında tarihsel açıdan bakıldığında Çerkezlerde ahlak yasasının en temel ilkesi erkek-kadın eşitliğine dayandığını, Çerkez erkeklerin kadınlara kraliçe/prenses muamelesi yaptıklarını, Çerkez kadınların ev ortamında erkeklerden yüksek yerde oturduklarını, yaşlı insanların erkek çocuklarından olan torunlarından çok kadınlardan olan torunlarını daha değerli gördüklerini

belirtmektedir. Ürdün’de yaşayan Çerkez ve Arap kadınlarla ilgili gözlemlerini belirten Shami’ye (1982) göre Çerkez erkekler, Arap erkeklere kıyasla kadınlara daha iyi davranmakta, onlara saygı duymakta ve özgürlüklerini kısıtlamamaktadırlar. Arap erkekleri arasında çok eşlilik olmasına rağmen Çerkez erkekleri arasında böyle bir duruma rastlamadığını belirtmektedir.

Arap, Kürt, Türk ve Çerkezlerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik literatürde var olan bu çalışmalar Kürt, Türk ve Çerkezlerin Araplara kıyasla toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının daha eşitlikçi olabileceğini göstermektedir. Ancak literatürde belirtilen etnik grupları doğrudan karşılaştıran ve güncel bir araştırma olmadığından hangi etnik grubun toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumunun daha eşitlikçi olduğunu kesin bir şekilde söyleyebilmek için güncel ve boylamsal araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

5.2. Yaş ve Toplam Eğitim Süresi ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişki

Yaş ve toplam eğitim süresi ile toplum cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analiz sonucuna göre, yaş ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve toplam TCRTÖ arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre kişilerin yaşı arttıkça, eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rollerine ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olma düzeyi de azalmaktadır.

Literatürdeki çalışmaları incelediğimizde bu bulgumuza benzer sonuçların olduğunu görmekteyiz. Başar (2012), üniversite son sınıf öğrencileri örnekleminde yaptığı çalışmada eşitlikçi, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rollerine ve genel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda yaşa göre farklılık bildirmiştir ve 25 ve üzeri yaş ortalaması olan kişilerin puan ortalamalarının ile 20 ve altı ile 21-24 yaş arası yaş ortalaması olan kişilerin ortalamalarından daha düşük bulunmuştur. Yine Kodan (2013) tarafından evli bireylerin

toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının incelendiği çalışmada, diğerlerine kıyasla yaşı daha küçük olan katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları bildirilmiştir. Pınar, Taşkın ve Eroğlu (2008) tarafından yaşı artması ile geleneksel düşüncenin de arttığı belirlenmiştir. Bu çalışmaların yanı sıra yabancı literatürde de benzer sonuçlar bildirilmiştir. Akotia ve Anum (2012) tarafından genç yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha modern olduğunu saptanmıştır. Başka bir çalışmada, Zhang (2006), yaşı genç olan kişilerin daha eşitlikçi tutuma sahip olduğunu belirtmiştir. Elamin ve Omair (2010) ile Lee (2007) de çalışmalarında genç bireylerin yaşlı kişilere göre daha eşitlikçi tutuma sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Yaşın artması ile birlikte eğitim seviyesinin de artacağı ve buna bağlı olarak da kişilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının eşitlikçi bir değişime yol açması beklenmektedir. Ancak yaşın toplumsal cinsiyet rolleri tutumları üzerindeki etkisini yorumlarken unutulmaması gereken bazı noktalar vardır. Yaşam seyri yaklaşımına göre tutumlar, belirli bir yaşam aşamasına ve kişinin etkileşime girdiği, karşı karşıya kaldığı yaşam deneyimlerine dayanmaktadır ve yaş ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişki doğrusal olmayıp yaşam boyu devam eden deneyimlere bağlıdır. Evlilik ve anne baba olmak gibi deneyimler tutumların değişiminde önemli rol oynamaktadır (Vespa, 2009). Bu çalışmadaki sonucun, yaş ile tutumlar arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı göz önünde bulundurularak kişilerin hayatındaki diğer değişkenler veya maruz kaldıkları deneyimlerden kaynaklandığı şeklinde açıklanabilir. Bunun yanında yaşı ilerlemiş kişilerde öğrenim düzeyi daha düşük olabilmektedir. Bu durumda olan erkeklerin, eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumundan uzaklaşarak aile içinde ve toplum içerisinde kontrolü sağlamak, otorite ve güç elde etmek için geleneksel tutumları benimsemeleri ile de açıklanabilir.

Analiz sonucuna göre toplam eğitim süresi ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve toplam TCRTÖ arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre kişilerin eğitim düzeyi arttıkça, eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rollerine ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olma düzeyi de artmaktadır.

Literatüre baktığımız zaman; Kamışlı (2018), evli kişiler ile yaptığı çalışmasında eğitim düzeyi lisans olan katılımcıların eğitim düzeyi ilkökul/ortaokul olan katılımcılara göre kadın, erkek, geleneksel ve genel cinsiyet rolleri tutum düzeylerinin daha eşitlikçi olduğunu bildirmiştir. Evli kişiler ile yapılan başka bir çalışmada da öğrenim düzeyi lisans ve lisansüstü

olan katılımcıların diğer öğrenim düzeylerine sahip kişilerden daha eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumlarına sahip olduğu saptanmıştır (Kodan, 2013). Benzer şekilde, Özmete ve Yanardağ (2016) ve Altuntaş ve Altunova (2015) tarafından öğrenim düzeyi yüksek olanların diğer öğrenim düzeylerinde olan kişilere göre daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına sahip oldukları bulunmuştur. Yabancı literatürdeki çalışmalar da bu bulgumuzu desteklemektedir (Akotia ve Anum, 2012; Boehnke, 2011; Yang, Thornton ve Fricke, 2000).

Eğitimin dönüştürücü işlevi ve rolü göz önünde bulundurulduğunda; eğitimin özellikle kadınlarda toplumsal cinsiyet ile ilgili geleneksel tutumları azalttığı birçok çalışma ile ortaya koyulmuştur (Akotia ve Anum, 2012; Bryant, 2003; Calvo-Salguero, Garcia Martinez ve Monteoliva, 2008). Üniversite eğitimi ve yaşantısı ile kişilerin şehir kültürüne aşina olmaları, sosyal çevre ile aktif ilişki içinde olmaları ve farklı görüş ve düşüncede olan kişilerle bir şekilde iletişime geçmiş olmaları gibi faktörlerin etkisiyle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının geleneksel tutumdan uzaklaştığı söylenebilir.

5.3. Cinsiyete Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar

Çalışmamızın bir diğer bulgusuna göre, kadın katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve Toplam TCRTÖ puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Tüm alt ölçeklerde kadınların aldıkları puanlar erkeklerin aldıkları puanlardan daha yüksektir. Buna göre kadın katılımcıların kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki roller ve sorumluluklara, kadına yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklara ve erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklara ayrıca genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları erkek katılımcılara göre daha eşitlikçidir. Çalışmamızda elde ettiğimiz bu bulgu, literatürdeki çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir. Altuntaş ve Altunova (2015), 511 yetişkin bireyle yaptıkları çalışmada kadınların erkeklere kıyasla daha fazla eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduklarını rapor etmişlerdir. Bunun yanında, Öngen ve Aytaç (2013) öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmalarında da toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar değerlendirildiğinde kız

öğrencilerin eşitlikçi, erkek öğrencilerin ise geleneksel bir tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde, kadınların iş hayatına daha az katılmaları, eğitimden mahrum bırakılmaları ve kadınlara yönelik olumsuz kalıp yargılarından dolayı erkekler ile eşit sayılmak ve aynı toplumda aynı haklara sahip olmak istedikleri sonucu çıkartılabilir.

5.4. Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve Toplam TCRTÖ puanları anne-baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Anne-baba eğitim durumu değerlendirildiğinde tüm alt ölçeklerde ve toplam puanda (anne eğitim durumu değişkeni için Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeği hariç) anne-baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise ya da üniversite olan katılımcıların puanları anne-baba eğitim düzeyi okuryazar değil ve okuryazar olan katılımcılardan yüksektir. Anne eğitim düzeyi değişkeni için Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeğinde ise anne eğitim düzeyi ilköğretim olan katılımcıların puanları anne eğitim düzeyi okuryazar olan katılımcıların puanlarından yüksektir. Bunun yanında, çalışmaya katılan bireylerin aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, eğitim seviyesi arttıkça cinsiyet rolleri tutumu geleneksel tutumdan eşitlikçi tutuma dönmektedir. Buna göre, anne-baba eğitim düzeyi yüksek olan katılımcıların kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki roller ve sorumluluklara, kadına yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklara ve erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklara ayrıca genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları anne-baba eğitim düzeyi düşük olan katılımcılara kıyasla daha eşitlikçidir.

Çalışmadan elde ettiğimiz bu bulgu literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Erzeybek (2015) çalışmasında anne-baba eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumlarının eşitlikçi olduğunu rapor etmiştir. Bunun yanında, Leaper ve Valin (1996), Meksikalı anne-babalar ile yaptıkları çalışmada, anne-babaların eğitim ve kültür seviyesi arttıkça cinsiyet eşitliğini daha çok benimsediklerini rapor etmişlerdir. Latin Amerikalı kadınlar ile yapılmış başka bir çalışmada da benzer sonuçlar bulunmuştur (Kranau, Green ve Valencia-Weber, 1982). Mevcut çalışma ile

literatürdeki çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde anne-babaların eğitim düzeyi ile toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi tutum pozitif yönde ilişkili oldukları belirtilebilir. Bu yüzden, kadın ve erkek eşitliğinin var olduğu bir toplum yaratmada anne-babaların eğitim düzeyinin artırılmasının anlamlı bir etkisi olacağı söylenebilir.

5.5. Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar

Çalışmamızın bir diğer bulgusuna göre Anne babası birlikte olan katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü ve Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları anne babası ayrı veya boşanmış olan katılımcıların puan ortalamasından yüksek bulunmuştur. Buna göre, anne ve babası birlikte olan kişiler, anne ve babası ayrı veya boşanmış kişilere göre eşitlikçi ve evlilikte cinsiyet rolüne ilişkin daha eşitlikçi tutuma sahiptirler. Anne ve babası birlikte olan ve ayrı/boşanmış olan katılımcıların Kadın Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve toplam TCRTÖ puan ortalamaları arasında ise anlamlı fark bulunmamıştır.

Literatürde anne-baba birliktelik durumu ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişkiye dair az sayıda çalışma bulunmaktadır. Çalışmamızdaki bu bulgu ile benzer şekilde, Zeyneloğlu (2008), üniversite öğrencileri örneğinde yaptığı çalışmasında ebeveynleri sağ ve birlikte olan kişilerin ebeveynleri sağ ve boşanmış olan kişilere göre evlilikte ve eşitlikçi cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğu belirlenmiştir. Bir diğer çalışmada, Burt ve Scott (2012), öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında anne ve babası ile birlikte yaşayan öğrencilerin daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları saptanmıştır.

Anne ve babanın birliktelik durumu, çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden biridir. Çocuklar cinsiyet rollerine ilişkin ilk izlenimlerini kendi aile ortamında edinir. Aile içerisinde ebeveynlerin rol paylaşımlarını ve birbirlerine yaklaşımlarını gözlemlerken toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bir düşünce biçimi geliştirmeye başlar. Ölüm, terk etme, boşanma veya kısa süreli ayrılıklar nedeniyle çocukların sağlıklı bir aile ortamında büyümelerinin imkanı bazen olmayabilmektedir. Anne veya babadan biri ile yaşamak zorunda kalan çocuklar bu düşünce biçimini geliştirmekte güçlük çekmektedirler. Örneğin; babanın yokluğunda erkek çocuk rol modelinden yoksun kalarak uygun olmayan rol modelini benimseyebilmektedir. Bu çalışmada da ebeveynleri boşanmış kişilerin kadın ve eşitlikçi cinsiyet rolüne ilişkin tutumlarının daha geleneksel olmasında bir boşanma veya ayrılık sürecinin öncesinde ebeveynlerin olumsuz rol paylaşımları ve

yaklaşımlarının veya sürecin sonrasında rol modeli yoksunluğu nedeniyle uygun olmayan rol modeli benimsemiş olabilirler.

5.6. Aile Tipine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre çekirdek ailede büyüyen katılımcıların Evlilikte Cinsiyet Rolü puan ortalamaları geniş ailede büyüyen katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Buna göre; anne-baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek ailede büyüyen bireyler, geniş ailede büyüyen bireylere göre daha eşitlikçi evlilikte cinsiyet rolü tutumuna sahiptir.

Literatürü incelediğimizde farklı sonuçlar ile karşılaşmaktayız. Gökçay (2018) ve Kamışlı (2018) çalışmalarında aile yapısına bağlı olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda anlamlı farklılık olmadığını saptamışlardır. Erzeybek (2015) ise erkek cinsiyet rollerine ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda çekirdek ailede büyüyenlerin lehine anlamlı farklılık saptamışlardır. Yine Kodan (2013), geniş ailede büyüyen kişilerin eşitlikçi, kadın, geleneksel cinsiyet rolleri ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğunu bildirmiştir. Aylaz, Güneş, Uzun ve Ünal (2014) de çekirdek ailede yaşayan öğrencilerin geleneksel yönlerinin daha az olduğunu bildirmiştir.

Literatürdeki başka çalışmalar da geniş ailede büyüyen çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha geleneksel olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle geniş ailede anneanne gibi büyükleri ile birlikte yaşayan ve zaman geçiren çocukların, yakınlık duymaları sebebiyle bu kişilerin geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarından etkilendiği bildirilmektedir (Burt ve Scott, 2002; Hao tu ve Liao 2003; McHale, Crouter ve Whitenon, 2003; Lindsey, 2015; Staggenborg, 1998).

Sanayi devrimi ile kırsaldan kente göç hızlanırken kadının iş hayatına atılması, evin geçiminde kadının da rol alması gibi birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Geleneksel geniş ailenin modern çekirdek aileye geçişi kentleşme ve ekonomik gelişme ile hızlanmıştır. Aile içinde ve toplumda birçok şeyin değişimi ile ataerkil yapı da dönüşüme uğramıştır. Bunun sonucu olarak yaşanan bu sosyal değişim, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları değiştirmiş veya modernleştirmiştir (Günay ve Bener, 2011).

Bu çalışmada evlilik cinsiyet rolüne ilişkin tutumlar dışında diğer toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda anlamlı farklılığın olmaması geniş ve çekirdek aile gruplarındaki

kişi sayısının birbirinden farklı olması veya başka değişkenlerin etkisinden kaynaklanıyor olabilir.

5.7. En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar

Çalışmamızın bir diğer bulgusu ise ilçe, şehir merkezi ya da büyükşehirde yaşayan katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve Toplam TCRTÖ puanları köy ya da kasabada yaşayan katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun yanında büyükşehirde yaşayan katılımcıların Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü ve Toplam TCRTÖ puanları ilçede yaşayan katılımcıların puanlarından daha yüksektir. Bu bulguya göre ilçe, şehir merkezi ya da büyükşehirde yaşayan katılımcıların kadınların ve erkeklerin günlük yaşamdaki roller ve sorumluluklara, kadına yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe evlilik yaşamında yüklenen roller ve sorumluluklara, kadın ve erkeğe günlük yaşamda yüklenen roller ve sorumluluklara ve erkeğe yüklenen roller ve sorumluluklara ayrıca genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları köy ya da kasabada yaşayan katılımcılara kıyasla daha eşitlikçidir. Çalışmamızda elde ettiğimiz bu bulgu, literatürdeki çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir. Çavdar (2013) çalışmasında köyde yaşayan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının ilçe, şehir ve büyükşehirde yaşayanlara kıyasla daha geleneksel olduğunu ve köyde yaşayan bireylerin sosyoekonomik durumu, anne-baba eğitim düzeyi ve meslekleri bu durumun önemli nedenleri arasında olabileceğini rapor etmiştir. Başka bir çalışmada benzer olarak en uzun süre ilde yaşayan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları en uzun süre köyde yaşayanlara kıyasla daha eşitlikçidir (Zeyneloğlu, 2008). Çalışmamızın bulguları ile alan yazındaki çalışmaların bulguları birlikte değerlendirildiğinde büyük yerleşim yerlerinde yaşayan katılımcıların köy ya da kasaba gibi daha küçük yerleşim yerlerinde yaşayan bireylere kıyasla daha toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları daha eşitlikçidir denebilir.

5.8. Yetiştirilmede Dinin Önemine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar

Kişinin yetiştirilmesinde dinin öneminin olup olmadığının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişkisinin ele alındığı bir diğer bulgumuzun sonucuna göre; yetiştirilmesinde dinin önemi olmayan kişilerin Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet

Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Erkek Cinsiyet Rolü ve toplam TCRTÖ puan ortalama daha yüksek bulunmuştur. Buna göre yetiştirilmesinde dinin önemi olmayan kişilerin yetiştirilmesinde dinin önemi olan kişilere göre daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol tutumlarına sahip olduğu söylenebilir.

Ulusal literatürde din ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiye dair çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Dini yönelim ile kadınların çalışmasına yönelik tutumlar arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, dini yönelim düzeyleri azalırken kadınların çalışmasına yönelik tutum olumlu yönde artmaktadır (Kuzgun ve Sevim, 2004). Benzer şekilde, başka bir çalışmada kendilerini dindar olarak nitelendiren kişilerin kadınların sosyal rollerine ilişkin daha az eşitlikçi tutumlara sahip oldukları bulunmuştur (Sevim, 2006). Brinkerhoff ve MacKie (1985) tarafından 938 Amerikalı ve Kanadalı yüksek lisans öğrencisi ile yapılan çalışmada, kişilerin dindarlıkları ne kadar yüksek olursa toplumsal cinsiyet tutumlarının da o kadar geleneksel olduğu bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların kuşaktan kuşağa aktarılmasında etkili olan etmenlerden birisi de dindir (Basow, 1992). Tarih boyunca din, insan davranışlarının ve toplumsal yaşamın şekillenmesinde etkili olan en eski ve en güçlü olgulardan biri olmuştur (Gürhan, 2010). Özellikle tek tanrılı dinlerde, erkek ve kadın imgelerine yönelik kalıpların değişmez, mutlak ve kutsal olduğu düşüncesinin de etkisiyle toplumlar tarafından katı toplumsal cinsiyet ayrımları meşrulaştırılmaktadır. Din adına meşrulaştırılan davranışlar ile kadının sosyal statüsü gerilemiş ve hak eşitliğini sağlayacak, kadınların statüsünü iyileştirecek yeniden yapılanmalar da engellenmiştir (Karapehlivan Şenel, 2012, Akdemir, 1997; Gürhan, 2010). Din, Türkiye’de de ataerkiyi destekleyen ve besleyen temel unsurlardan biri olmuştur. Bu çalışmada da kişinin yaşantısında dinin öneminin olması ile cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha geleneksel olması yukarıda verilen bilgiler göz önünde bulundurularak açıklanabilir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Etnik gruba göre farklılıklara ilişkin sonuçlara göre; Çerkez, Kürt ve Türk katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolüne, kadın cinsiyet rolüne, evlilikte cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne, erkek cinsiyet rolüne ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları Arap katılımcılara göre daha eşitlikçidir. Bunun yanında, Türk katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolüne, kadın cinsiyet rolüne, evlilikte cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları Kürt ve Türk katılımcılardan daha eşitlikçiye yakın erkek cinsiyet rolüne ilişkin tutumlarda Türk katılımcılar Çerkez katılımcılardan daha eşitlikçidir.

Yaş ve toplam eğitim süresi ile toplum cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişkiye yönelik sonuçlara göre; kişilerin yaşı arttıkça, eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel, erkek

cinsiyet rollerine ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olma düzeyi de azalmaktadır. Aynı zamanda kişilerin eğitim düzeyi arttıkça, eşitlikçi, kadın, evlilikte, geleneksel, erkek cinsiyet rollerine ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olma düzeyi de artmaktadır.

Cinsiyete göre farklılıklara ilişkin sonuçlara göre; kadın katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolüne, kadın cinsiyet rolüne, evlilikte cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne, erkek cinsiyet rolüne ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları erkek katılımcılara göre daha eşitlikçidir.

Anne ve baba eğitim durumuna göre farklılıklara ilişkin sonuçlara göre; anne baba eğitim düzeyi ilköğretim, lise ya da üniversite olan katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolüne, kadın cinsiyet rolüne, evlilikte cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne, erkek cinsiyet rolüne ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları (anne eğitim durumu değişkeni için Erkek Cinsiyet Rolü alt ölçeği hariç) anne-baba eğitim düzeyi okuryazar değil ve okuryazar olan katılımcılara göre daha eşitlikçidir.

Anne ve baba birliktelik durumuna göre farklılıklara ilişkin sonuçlara göre; anne ve babası birlikte olan kişiler, anne ve babası ayrı veya boşanmış kişilere göre eşitlikçi ve evlilikte cinsiyet rolüne ilişkin daha eşitlikçi tutuma sahiptirler. Diğer cinsiyet rollerine ilişkin için ise tutumlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Kişilerin çocukluk çağında yetiştikleri aile tipine göre farklılıklara ilişkin sonuçlara göre; anne-baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek ailede büyüyen bireylerin, geniş ailede büyüyen bireylere göre daha eşitlikçi evlilikte cinsiyet rolü tutumuna sahiptir.

Kişilerin yetiştirilmesinde dinin önemine göre farklılıklara ilişkin sonuçlara göre; yetiştirilmesinde dinin önemi olmayan kişilerin eşitlikçi cinsiyet rolüne, kadın cinsiyet rolüne, evlilikte cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne, erkek cinsiyet rolüne ve genel olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları yetiştirilmesinde dinin önemi olan kişilere göre daha eşitlikçidir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki etnik gruplardan sadece Arap, Çerkez, Kürt ve Türk katılımcılara ulaşılabilmektedir. Daha kapsamlı bir karşılaştırma yapabilmek için Türkiye'de yaşayan diğer etnik gruplar da örnekleme dahil edilebilir ve çalışma tekrarlanabilir.

Etnik gruplara göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları karşılaştıran çalışmalara literatürde rastlanılmamıştır. Etnik gruplarda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin

tutumları daha iyi anlayabilmek ve karşılaştırabilmek için yeni nicel ve nitel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yeni nicel ve nitel çalışmalar yapılabilir.

Etnik grupların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen diğer faktörlerin de etkisinin bilinmesi ve bu etkiler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı bu tutumları etkileyebilecek diğer değişkenlerin de çalışmaya dahil edilmesi ve etkisinin kontrol altına alınması veya birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılacak yeni çalışmalarda bu durum göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye'nin çeşitli bölgelerine dağılan etnik grupların toplumsal yapısında farklı bölgelerde farklı etnik grupların etkisi olabilmektedir. Bu nedenle geniş ve grupların kendi için çok heterojen olduğu bir örneklem yerine çerçevesi iyi belirlenmiş ve belli bir bölge ile kısıtlanmış nicel ve nitel çalışmalar o bölgedeki etnik grupların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasındaki fark daha iyi anlaşılabilir.

Çalışmamızda Türk örnekleme için kadın ve erkek katılımcılar birbirine yakın dağılmamıştır. Yapılacak yeni çalışmalarda cinsiyet dağılımının dengeli olmasına dikkat daha iyi sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, S. (1991). Tarih boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de kadın. *İslami Araştırmalar*, 5(4), 260-270.
- Akotia, C. S., Anum, A. (2012). The moderating effects of age and education on gender differences on gender role perceptions. *Gender and Behaviour*, 10(2), 5022-5043.
- Alankuş, S. (1998), "Demokratik bir kimlik stratejisi olarak Çerkeslik. *Nart Dergisi*, 7.
- Altın, B. (2014). *Kadınlarda benimsenen cinsiyet rollerine göre kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Altındal, A. (2004). *Türkiye'de kadın*. İstanbul: Alfa Yayınları.

- Altuntaş, O. ve Altınova, H. H. (2015). Toplumsal cinsiyet algısı ile sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(6), 83-100.
- Arditti, J. A., Godwin, D. D., and Scanzoni, J. (1991). Perceptions of parenting behavior and young womens gender role traits and preferences. *Sex Roles*, 25-25(3-4), 195-211. doi:10.1007/bf00289854
- Atasoy, İ. (2014). *Türkiye Çerkezlerinin siyasi tarihi ve sosyo-kültürel yapısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Aylaz, R. ,Güneş, G. ,Uzun,Ö. ,Ünal, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. *TTB Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 23(5),183-189.
- Bang, W ve Rahmeti, G. R. (2012). *Oğuz Kağan destanı*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Basow, S. A. (1992). *Gender: Stereotypes and roles*. Pacific Grove (Calif.): Brooks-Cole.
- Başar, F. B. (2012). Türkiye’deki hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. Yayımlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Baykal, S. (1991). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 66-75.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye’de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I), 108-114.
- Boehnke, M. (2011). Gender Role Attitudes around the Globe: Egalitarian vs. Traditional Views. *Asian Journal of Social Science*, 39(1), 57-74. doi:10.1163/156853111x554438
- Brinkerhoff, M. B., and Mackie, M. (1985). Religion and Gender: A Comparison of Canadian and American Student Attitudes. *Journal of Marriage and the Family*, 47(2), 415. doi:10.2307/352141
- Bruinessen, M. (1992). *Ağa, şeyh ve devlet/Kürdistanın sosyal ve politik örgütlenmesi*. (R. Arslan, Çev.). Ankara: Özge Yayınları.
- Bryant AN. (2003). Changes in attitudes toward women's roles: predicting gender-role traditionalism among college students. *Sex Roles*, 48(3) :131-142.
- Burt, K., and Scott, J. (2002). Parent and adolescent gender role attitudes in 1990’s Great Britain, *Sex Roles*,46(7/8), 239-245.
- Calvo-Salguero, A., García-Martínez, J. M., and Monteoliva, A. (2008). Differences between and within genders in gender role orientation according to age and level of education. *Sex Roles*, 58(7-8), 535-548. doi:10.1007/s11199-007-9354-6

- Can, B. (2016). Arap atasözlerinde toplumsal cinsiyet. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 2(Special Issue 1), 92-103.
- Cooray, A., and Potrafke, N. (2011). Gender inequality in education: Political institutions or culture and religion? *European Journal of Political Economy*, 27(2), 268-280. doi:10.1016/j.ejpoleco.2010.08.004
- Çağatay, N. (1989). *İslâm dönemine dek Arap tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Çağlayan, H. (2006). *Feminist perspektiften Kürt kadın kimliği üzerine niteliksel bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çavdar, D. (2013). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çelik, Ö. (2008). Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Danış, Z., ve Sülü, C. (2016). Modernleşme sürecinde aile ve sosyal hizmet: güçlendirme yaklaşımı perspektifinden yapısal bir analiz. *Tarih Okulu Dergisi*, 9(25), 215-230.
- Değirmenci, H. (2011). *Çerkes toplumunda evlilik pratikleri: Uzunyayla örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Demir, G., ve Bolat, S. (2017). Çerkezler'de kimlik ve aidiyet. *Sosyoloji Konferansları*, (55), 1-42.
- Doğramacı, E. (1997). *Türkiye'de kadının dünü ve bugünü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Donuk, A. (1980). Çeşitli topluluklarda ve eski Türklerde aile. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 33, 147-168.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem yayıncılık.
- Dökmen, Z.Y. (1999). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Elamin, A. M., and Omair, K. (2010). Males attitudes towards working females in Saudi Arabia. *Personnel Review*, 39(6), 746-766. doi:10.1108/00483481011075594

- Erzeybek, B. (2015). *Anne-Babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rolleri tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Esen, E., Siyez, D., Soylu, Y., ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, 46-63.
- European Communities (2006). *A Roadmap for equality between women and men 2006-2010*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gençdoğan, B. (2005). Premenstrüel disforik bozukluk ile cinsiyet rolleri ve anksiyete arasındaki ilişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 5(1), 235-247.
- Gökalp, Z. (1990). *Türkçülüğün esasları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Gökçay, G. (2018). Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Güç, A. (2008). İslamcı feminizm: Müslüman kadınların birey olma çabaları. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 649-673.
- Gümüşoğlu, F. (2004). İlköğretim öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları, kadın çalışmalarında disiplinlerarası Buluşma. *Yeditepe Üniversitesi Yayınları*, 3, 317-327.
- Günay, G., ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.
- Gündüz, H., ve Tarhan, S. (2017). İlkokul öğrencilerinin meslek seçimlerine yönelik tutumlarında toplumsal cinsiyetin etkisi. *Elementary Education Online*, 16(3), 1287-1300.
- Gürhan, A. G. N. (2010). Toplumsal cinsiyet ve din. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR)*, (4), 58-80.
- Hao Tu, S., and Liao, P. (2006). Gender differences in gender-role attitudes: A comparative analysis of Taiwan and Coastal China. *Journal of Comparative Family Studies*, 37(4), 619-640. doi:10.3138/jcfs.37.4.619
- Hassanpour, A. (2001). The (re) production of patriarchy in the Kurdish language. Women of a Non-State Nation: The Kurds. Costa Mesa, CA: Mazda.
- Inglehart, R., and Norris, P. (2003). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- İlarslan, N. (2008). Reklamların ve cinsiyet kimliği rolünün tüketicilerin satın alma davranışları üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

- Kabaklı Çimen, L. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayını.
- Kalaycı, İ. (2015). Tarih, kültür ve iktisat açısından Çerkesya (Çerkesler). *Avrasya Etüdleri*, 47(1), 71-111.
- Kamışlı, E. (2018). Toplumsal cinsiyet rolleri ve aile işlevselliğinin problem çözme becerilerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler*. (Ş. Tekeli, A. Bora, F. Sayılan, H. Tapınç, F. Özbay, Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Karakaş, D. (2018). *Evli kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının evlilik uyumuna etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Karapehlivan Şenel, F. (2002). Tarihsel ve toplumsal süreçte kadın. *Toplum ve Hekim*, 27(4), 246-255.
- Knox, M., Funk, J., Elliott, R., and Bush, E. G. (1998). Adolescents' possible selves and their relationship to global self-esteem. *Sex Roles*, 39(1/2), 61-80.
- Kodan, S. (2013). *Evli bireylerin evlilik kalitesi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kranau, E. J., Green, V., and Valencia-Weber, G. (1982). Acculturation and the Hispanic Woman: Attitudes Toward Women, Sex-Role Attribution, Sex-Role Behavior, and Demographics. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 4(1), 21-40. doi:10.1177/07399863820041002
- Kuzgun, Y., ve Sevim, S. A. (2004). Kadınların çalışmasına karşı tutum ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 14-27.
- Leeper, C., and Valin, D. (1996). Predictors of Mexican American Mothers and Fathers Attitudes Toward Gender Equality. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 18(3), 343-355. doi:10.1177/07399863960183005
- Lee, B. S. (2007). *Women's gender role attitudes: Association of demographic characteristics, work related factors and life satisfaction*. Unpublished Master Thesis, University of North Texas, Texas.
- Lindsey, L. L. (2015). *Gender Roles: A sociological perspective*. Prentice Hall International Limited: Routledge.

- Mahaffy, K.A. and Ward, S.K. (2002). The gendering of adolescents' Childbearing and educational plans: reciprocal effects and the influence of social context. *Sex Roles*, 46(11-12): 403-417. <https://doi.org/10.1023/A:1020413630553>
- Mchale, S. M., Crouter, A. C., and Whiteman, S. D. (2003). The family contexts of gender development in childhood and adolescence. *Social Development*, 12(1), 125-148. doi:10.1111/1467-9507.00225
- Mojab, S., and Hassanpour, A. (2002). Thoughts on the struggle against" honor killing". *The International Journal of Kurdish Studies*, 16(1/2), 83.
- Nikitin, B. (1986). *Kürtler, sosyolojik ve tarihi inceleme* (2. Baskı). Ankara: Özgürlük Yolu Yayınları.
- Oflas, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin toplumsal cinsiyet rollerine, kültürlerarası duyarlılığa ve risk faktörlerine göre yordanması*. Yayınlanmayan Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Oniszczenko, W., Jakubowska, U.T. and Stanislawiak, E. (2011). Gender differences in socio-political attitudes in a Polish sample. *Women's Studies International Forum*, 34, 371-377.
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9, 2-8.
- Önder, A. T. (2007). *Türkiye'nin etnik yapısı: Halkımızın kökenleri ve gerçekler*. Ankara: Fark Yayınları.
- Öngen, B., ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48(2), 1-18.
- Özlem, Ç. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özmete, E., ve Yanardağ, M. Z. (2016). Erkeklerin bakış açısıyla toplumsal cinsiyet rolleri: kadın ve erkek olmanın değeri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 91-107.
- Pınar, G., Taşkın, L., Eroğlu, K., (2008). Başkent üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 75(1): 47-57.
- Rizzo, H., Abdel-Latif, A., and Meyer, K. (2007). The Relationship Between Gender Equality and Democracy: A Comparison of Arab Versus Non-Arab Muslim Societies. *Sociology*, 41(6), 1151-1170. doi:10.1177/0038038507082320
- Savcı, İ. (1999). Toplumsal cinsiyet ve teknoloji. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54(1), 32-45.

- Sayın, U. (2007). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin 7- 15 yaş arası çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşım ve görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Seçgin, F., ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(4), 2446-2458.
- Sevim, A.S. (2006). Religious tendency and gender roles: Predictors of the attitudes toward women' s work roles?. *Social Behaviour and Personality*, 34 (1), 77-86.
- Shami, S. (1982). *Ethnicity and Leadership: The Circassians in Jordan*. Unpublished Doctoral dissertation, University of California, Berkeley.
- Staggenborg, S. (1998). *Gender, family, and social movements*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Şener, C. (2006). *Türkiye'de yaşayan etnik ve dinsel gruplar*. İstanbul: Etik Yayınları.
- T.c. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2008). *Toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planı*. Ankara.
- Taşdemir, S. (2007). *The awakening of kurdish women within kurdish nationalist movement: women as subject, women as symbol?*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Tellioğlu, İ. (2016). İslam öncesi Türk toplumunda kadının konumu üzerine. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (55), 209-224.
- Topçu, M. (2014). Anadolu'da Kafkas göçmenlerinin etnik yapısı, yerleşimi ve nüfusu. M. Hacısalihoğlu.(Ed.), *1864 Kafkas Tehciri: Kafkasya'da Rus Kolonizasyonu, Tehcir ve Sürgün*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- Trommsdorff, G., and Iwawaki, S. (1989). Students perceptions of socialisation and gender role in Japan and Germany. *International Journal of Behavioral Development*, 12(4), 485-493. doi:10.1177/016502548901200405
- Uluslararası Azınlık Hakları Grubu (MRG), (2007). *Bir eşitlik arayışı: Türkiye'de azınlıklar*. Londra.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14(2), 26-38.

- Vespa, J. (2009). Gender Ideology Construction: A life course and intersectional approach. *Gender & Society*, 23(3), 363-387. doi:10.1177/0891243209337507
- World Health Organization. (1998). *Gender and health* (No. WHO/FRH/WHD/98.16). Geneva: World Health Organization.
- Yağan, M. (1992). *Kebze toplumu*. (B. Kazbek, Çev.). İstanbul: Tley Yayınları.
- Yalçın-Heckman, L. (2002). *Kürtlerde aşiret ve akrabalık ilişkileri*. (G. Erkaya, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yang, L. S., Thornton, A. and Fricke, T. (2000). *Religion and family formation in Taiwan: The decline of ancestral authority family religion and social change in diverse societies*. New York: Oxford University Press.
- Yar, D. (2018). *Farklı sosyo-kültürel kesimlerden ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değer ve kalıp yargıları çocuklarına aktarımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Yaşın Dökmen, Z. (2000), Kendi cinsiyetindekilere ve diğer cinsiyettekilere ilişkin algı, cinsiyet rolleri ve depresyon ilişkileri, *Kriz Dergisi*, 9(1), 9-19.
- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K., (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 26-38.
- Yogev, Ş.P. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyetin kazanılması: aile, okul ve arkadaş etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara üniversitesi, Ankara.
- Zeyneloğlu, S. (2008). Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Zeyneloğlu, S., ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 409-420.
- Zhang, N. (2006). Gender role egalitarian attitudes among chinese college students. *Sex Roles*, 55(7-8), 545-553. doi:10.1007/s11199-006-9108-x

EKLER

Ek 1. Gönüllüleri Bilgilendirme Ve Olur (Rıza) Formu

Değerli Katılımcı,

“ Türkiye’deki Etnik Grupların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması” başlıklı araştırmada Türkiye’deki Arap, Çerkez, Kürt ve Türk etnik

gruplarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla kişisel bilgi formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ) uygulanacaktır.

Katılımcılardan ölçekteki sorulara mümkün olduğu kadar kendilerini en iyi şekilde yansıtan biçimde yanıt vermeleri beklenmektedir. Araştırmaya katılım tamamen isteğe bağlıdır. Araştırmaya katıldıktan sonra, ölçeklerin doldurulma anında kendinizi kötü hissetmeniz durumunda araştırmadan çekilmekte tamamen özgürsünüz. Araştırmada gizliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için, bu form üzerine adınızı ve diğer kişisel bilgilerinizi yazmanız gönüllük ilkesine bağlı kılınmıştır.

Çalışma verileri araştırmacı tarafından yasal süre boyunca saklanacak ve sonrasında imha edilecektir.

YUKARIDAKİ BİLGİLERİ OKUDUM, BUNLAR HAKKINDA BANA YAZILI VE SÖZLÜ AÇIKLAMA YAPILDI. BU KOŞULLARDA SÖZ KONUSU ARAŞTIRMAYA KENDİ RIZAMLA, HİÇBİR ZORLAMA OLMASIZIN KATILMAYI KABUL EDİYORUM

Gönüllünün

Adı Soyadı:

İmzası:

Adresi :(varsa telefon numarası)

Araştırmayı yapan sorumlu

araştırmacının

Adı Soyadı:

İmzası:

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyet:** Erkek () Kadın ()
2. **Yaşınız?**
3. **Medeni Durum:** Bekar () Evli () Boşanmış () () Evli, eşinden ayrı yaşıyor
4. **Aldığımız toplam eğitim süresi (Kaç yıl okul okudunuz)?** yıl **Mesleğiniz?**
5. **Anne Eğitim Durumu:**
 - () Okuryazar değil
 - () Okur-yazar
 - () İlköğretim
 - () Lise
 - () Üniversite
6. **Baba Eğitim Durumu:**
 - () Okuryazar değil
 - () Okur-yazar
 - () İlköğretim
 - () Lise
 - () Üniversite
7. **Anne Baba Birliktelik Durumu**
 - () Birlikte
 - () Ayrı/Boşanmış
 - () Diğer (Yazınız) ...
8. **Gelir Düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?**
 - () Düşük
 - () Orta
 - () Yüksek
 - () Çok yüksek
9. **En uzun süre yaşadığımız yerin niteliği:**
 - () Köy/Kasaba
 - () İlçe
 - () Şehir merkezi
 - () Büyükşehir
10. **Çocukluk çağında yetiştiğiniz aile tipi hangisidir?**
 - () Çekirdek Aile (anne baba ve kardeşler)
 - () Geniş Aile (Anne baba, kardeşler, dede, büyükbaba, büyükanne, akrabalar)
11. **Kendinizi etnik ve/veya kültürel açıdan hangi grubun bir mensubu olarak tanımlarsınız?**
 - () Arap
 - () Çerkes
 - () Ermeni
 - () Kürt
 - () Türk
 - () Diğer (Lütfen Belirtiniz)
12. **Yetiştirilmenizle din ve/veya inancın önemli bir etkisi var mıydı?** Evet () Hayır ()

Ek 3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRTÖ)

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Vönerge: Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi okuyarak sağ taraftaki size en uygun kutuya (X) işareti koyunuz.

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.					
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.					
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.					
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.					
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					
16. Kadının temel görevi anneliktir.					
17. Evin reisi erkektir.					
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.					
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.					
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.					
21. Bir kadın akşamları tek başına sokaga çıkabilmelidir.					
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.					
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.					
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.					
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.					
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.					
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.					
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.					
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.					
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.					
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.					
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.					
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.					
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.					
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.					
36. Evlilikte gebelikten korumak sadece kadının sorumluluğudur.					
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.					
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.					